

FAUSKE KOMMUNE

SAKSPAPIR

	JournalpostID: 11/4526	
	Arkiv sakID.: 10/1572	Saksbehandler: Randi Gundersen
Sluttbehandlede vedtaksinstans: Kommunestyre		
Sak nr.: 045/11	FORMANNSKAP	Dato: 30.05.2011
042/11	KOMMUNESTYRE	16.06.2011

DELTADELSE I FELLES OPPREISNINGSORDNING FOR TIDLIGERE BARNEVERNBSBARN OG SPESIALSKOLEELEVER I NORDLAND

- Vedlegg:
1. Brev av 16.07.09 fra Fylkesmannen i Nordland vedrørende utredning av felles oppreisningsordning for tidligere barnevernsbarn i Nordland.
  2. Brev av 30.06.10 fra Fylkesmannen i Nordland vedrørende erstatningsordning for tidligere barnevernsbarn og spesialskoleelever i Nordland.
  3. Notat juni 2010 – erstatning til tidligere barnevernsbarn og spesialskoleelever i Nordland.
  4. Brev av 02.05.11 fra Fylkesmannen i Nordland vedrørende felles oppreisningsordning for tidligere barnevernsbarn og spesialskoleelever.
  5. Oppreisning for tidligere barnevernsbarn og spesialskoleelever – en felles ordning for kommunene i Nordland – mai 2011.

Sammendrag:

Fylkesmannen henvendte seg i 2009 til kommunene i Nordland med spørsmål om de var interessert i en utredning av oppreisningsordning for tidligere barnevernsbarn i regi av Fylkesmannen/Fylkeskommunen, og om det var ønskelig med en felles erstatningsordning. Fylkesmannen og Fylkeskommunen konkluderte først med at det ut fra manglende interesse/tilbakemelding fra kommunene ikke ville bli tatt initiativ til å etablere en felles erstatningsordning for kommunene i Nordland. Etter å ha gjennomgått en del av de etablerte ordningene og vært i kontakt med noen av sekretariatene ble det imidlertid besluttet fra Fylkesmannens og Fylkeskommunens side at Fylkesmannen skulle utarbeide vedtekter for en felles erstatningsordning for tidligere barnehjemsbarn og spesialskoleelever i Nordland. Bakgrunnen for dette var at det ble vurdert som lite heldig at slike søknader skulle håndteres i den enkelte kommune. Det var da lagt vekt på hensynet til likebehandling, rettssikkerhet og en rasjonell saksbehandling. Fylkesmannens modell for en felles ordning for oppreisning for tidligere barnevernsbarn og spesialskoleelever foreligger nå. Kommunene er gitt frist til 15.07.11 med å ta stilling til om de ønsker å slutte seg til ordningen.

Saksopplysninger:

§ 1 i vedtektene definerer formålet med oppreisningsordningen:

“Deltakerkommunene ønsker med denne oppreisningsordningen å ta et moralsk ansvar for, og gi en uforbeholden unnskyldning til, personer som har vært utsatt for overgrep eller omsorgssvikt i

institusjon under plassering av deltakerkommunenes barnevern, eller forløperne til dette, i perioden fram til 31. desember 1992.”

Det framgår av vedtektenes § 4 at ordningen gjelder ved plassering i institusjon, fosterhjem, skolehjem eller spesialscole.

Organisering og finansiering av sekretariat og oppreisningsutvalg

Nordland fylkeskommune har sagt seg villig til å påta seg oppgaven med å administrere et sekretariat for oppreisningsordningen.

Det må oppnevnes et oppreisningsutvalg som treffer avgjørelser i den enkelte sak på bakgrunn av innstilling fra sekretariatet. Fylkesmannen foreslår at dette oppnevnes i fellesskap av en gruppe bestående av representanter fra KS-Nordland, Nordland fylkeskommune og Fylkesmannen i Nordland.

Fylkeskommunens klageorgan vil være klageinstans.

Fylkesmannen foreslår at sekretariatet og oppreisningsutvalgets virksomhet finansieres gjennom bruk av skjønnsmidler. Søknad om skjønnsmidler kan fremsettes av en kommune på vegne av de deltakende kommunene.

Utmåling og finansiering av oppreisning

Oppreisning kan ytes med et beløp fra kr. 200 000 inntil kr. 725 000. Ved utmåling av oppreisningen skilles det mellom aktive overgrepshandlinger (konkrete ulovlige og straffbare handlinger) og passive handlinger (omsorgssvikt), jf. vedtektene § 6.

Den økonomiske oppreisningen til den enkelte dekkes av kommunen som besluttet plasseringen.

Saksbehandlers vurdering:

Ut fra erfaringer fra andre erstatningsordninger kan det komme inn fra 2,5 til 1,4 søknader per 1000 innbyggere, for Fauske tilsvarende dette fra 24 til 13 søknader. Selv om det legges til grunn 1 søknad per 1000 innbyggere vil det for Fauskes vedkommende gi 9-10 søknader. Kommunen vil binde opp store ressurser for å ivareta forsvarlig saksbehandling og vurdering i så vidt mange saker. I tillegg kommer at kommunen ikke har juridisk kompetanse på det nivået som kreves i slike saker.

Fauske kommune har allerede mottatt krav om oppreisning fra minst ett tidligere barnevernsbarn. Kravet er stilt i bero i påvente av en felles ordning for kommunene i Nordland.

INNSTILLING :

Fauske kommune slutter seg til felles ordningen for kommunene i Nordland initiert av Fylkesmannen i Nordland – Oppreisning for tidligere barnevernsbarn og spesialscoleelever.

Eventuell økonomisk oppreisning dekkes av disposisjonsfondet.

FOR-045/11 VEDTAK- 30.05.2011

Innstillingen ble enstemmig vedtatt.

INNSTILLING TIL KOMMUNESTYRET:

Fauske kommune slutter seg til felles ordningen for kommunene i Nordland initiert av Fylkesmannen i Nordland – Oppreisning for tidligere barnevernsbarn og spesialskoleelever.

Eventuell økonomisk oppreisning dekkes av disposisjonsfondet.

Per Gunnar Pedersen
rådmann

Kommunene i Nordland

Utredning av oppreisningsordning for tidligere barnevernsbarn i Nordland

Rana kommune har henvendt seg til Fylkesmannen på vegne av Indre Helgeland regionråd og anmodet om at Fylkesmannen og eventuelt Nordland fylkeskommune tar initiativ for å utrede en felles erstatningsordning for tidligere barnevernsbarn som har vært utsatt for omsorgssvikt eller overgrep.

Bakgrunnen var en konkret søknad til Rana kommune, men regionrådet viser til at det vil være en stor fordel om en kunne få en felles erstatningsordning, da dette vil begrense administrasjonskostnadene og bidra til en likebehandling av søknader. Om en ikke lykkes i å etablere en felles erstatningsordning vil en gransking kunne tjene som grunnlag for erstatningsordninger i regi av regionråd eller enkeltkommuner. Kommunene i regionrådet anbefaler at det foretas en gransking ved intervjuer med tidligere institusjonsbeboere, ansatte og ved gjennomgang av arkivmateriale. Dette da en mener at en erstatningsordning uten en forutgående gransking ikke i tilstrekkelig grad vil kaste lys over det reelle omfang av omsorgssvikt og overgrep.

Fylkesmannen finner regionrådet og kommunens initiativ prisverdig og har drøftet saken med Nordland fylkeskommunes politiske og administrative ledelse. Fylkeskommunen stiller seg positiv til å bistå i et slikt arbeid, uten at det er tatt stilling til de formelle rammer.

Mange kommuner har allerede etablert oppreisningsordninger for tidligere barnevernsbarn. Dette gjelder både enkeltkommuner og grupper av kommuner. Slik vi forstår det har Agderfylkene og kommunene i Rogaland en felles ordning, mens det ellers er mange ulike varianter. Det opereres med ulike begreper som oppreisningsordning, billighetserstatning og vederlag. Noen ordninger er begrenset til perioden fram til 1980, mens andre også omfatter tidsrommet da fylkeskommunen hadde ansvaret for barneverninstitusjonene (1980 til 1993). Beløpsgrensene er også ulike kommunene/kommunegruppene imellom. Et sentralt dokument for utvikling av ulike erstatningsordninger er Befringutvalgets utredning NOU 2004:23 "Nasjonal kartlegging av omsorgssvikt og overgrep i barneverninstitusjoner i perioden 1945 til 1980".

Fylkesmannen kan ikke pålegge den enkelte kommune å etablere noen erstatningsordning for tidligere barnevernsbarn. Vi ser imidlertid at vi, sammen med Nordland fylkeskommune, kan ha en koordinerende rolle og bistå kommunene i å utrede spørsmålet. Det er imidlertid mange veivalg i en slik prosess. Ett av hovedspørsmålene er om det skal gjennomføres en gransking/ forundersøkelse av tidligere barneverninstitusjoner i Nordland fylke. Så langt vi kjenner til er det utført granskinger i Agder, Finnmark, Rogaland, Oslo og Akershus, samt i kommunene Bergen og Trondheim.

Rapportene etter disse granskingene, sammen med Befringutvalgets utredning, gir et godt grunnlag for å fastslå at overgrep og krenkelser overfor barn og unge har funnet sted i under offentlig omsorg. Det må derfor vurderes om det er påkrevd med en egen gransking av institusjoner i Nordland. Dette spørsmålet kan sannsynligvis først besvares etter at en har fått en oversikt over hvilke institusjoner som i den aktuelle periode har tatt imot barn fra det kommunale barnevernet. Vi vet at mange unge har blitt sendt ut av fylket og plassert på institusjoner som allerede er omfattet av gjennomførte granskinger.

Fylkesmannen og Nordland fylkeskommune er derfor enige om at vi i første omgang henvender oss til kommunene for å få innspill i sakens anledning. Vi ønsker også å drøfte spørsmålet med regionrådene til høsten. Vi vil avtale med Fylkeskommunen og regionrådene om hvem som deltar på det enkelte møte.

Nå ber vi altså om en skriftlig tilbakemelding fra kommunene. Det vi særlig ønsker synspunkter på et følgende:

- Om kommunen har mottatt henvendelser fra tidligere barnevernbarn som ønsker erstatning/ oppreisning for krenkelser og overgrep.
- Om kommunen på selvstendig grunnlag har drøftet spørsmålet tidligere.
- Om hvordan kommunen stiller seg til en utredning i regi av Fylkesmannen/ Fylkeskommunen.
- Om det anses påkrevd med en gransking av institusjoner i Nordland.
- Om kommunen ønsker en felles erstatningsordning for alle/flere kommuner, eller om det anses mer hensiktsmessig at den enkelte kommune selv etablerer en ordning på bakgrunn av en forutgående gransking/ kartlegging.
- Eventuelt andre synspunkter og innspill.

Dersom kommunen kjenner til at det har vært drevet private eller offentlige barneverninstitusjoner i kommunen i perioden 1945 til 1980 vil vi også være takknemlig for å bli orientert om det, da Fylkesmannen/Fylkeskommunen ikke har noen komplett oversikt over dette.

Nyttig bakgrunnsinformasjon:

Befringutvalgets innstilling:

<http://www.regjeringen.no/Rpub/NOU/20042004/023/PDFS/NOU200420040023000DDD/PDFS.pdf>

Veileder om kommunale granskinger av barnehjem og spesialskoler for barn med atferdsvansker (BLD 2006):

http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/veiledninger_brosjyrer/2006/veileder-om-kommunale-granskinger-av-bar.html?id=88445

”Prosjekt oppreisning” – nasjonalt ressurs- og kompetansesenter for mennesker som har opplevd omsorgssvikt eller overgrep under offentlig omsorg: <http://www.propp.no>

Dette brevet vil bli lagt ut på våre hjemmesider hvor lenkene over vil være klikkbare.

For å få en høvelig fremdrift i prosessen ber vi om en tilbakemelding innen 20.09.09.

Svar kan også sendes på meil til trg@fmno.no

Med hilsen

Ola Bjerkaas

Leif Aronsen
avdelingsdirektør

Kopi til:

Rana kommune

Nordland fylkeskommune v/Paul Bakke

Postboks 173

Prinsensgt. 100

8601

8048

Mo I Rana

BODØ

Vedlegg 2

Fylkesmannen i Nordland

Saksbehandler, innvalgstelefon og e-post:
Trond Gården, 75 53 15 35
trg@fmno.no

Vår dato
30.06.2010
Deres dato

Vår referanse
2009/2714
Deres referanse

Vår arkivkode
629

Kommunene i Nordland

Erstatningsordning for tidligere barnevernsbarn og spesialskoleelever i Nordland

Det vises til tidligere informasjon og Fylkesmannens brev av 03.02.10. I dette brevet ble det konkludert med at en fra Fylkesmannen og Nordland fylkeskommunes side, ikke ville bli tatt initiativ til å etablere en felles erstatningsordning for kommunene i Nordland. Det ble samtidig bebudet en kartlegging av gjennomførte granskinger og iverksatte erstatningsordninger. Dette skulle danne grunnlag for en veileder for hvordan kommunene kunne behandle eventuelle søknader om erstatning.

Dette arbeidet har tatt mer tid enn antatt, og i prosessen har vi sett at det er mange kompliserte problemstillinger som må tas hensyn til. Det vises til vedlagte notat, kap. 7.

Etter å ha gått igjennom en del av de etablerte ordningene, og vært i kontakt med noen av sekretariatene, har vi derfor kommet til at det vil være lite heldig at hver enkelt kommune skal håndtere søknader om erstatning lokalt. Hovedhensynet bak dette er likebehandling, rettssikkerhet og en rasjonell saksbehandling. Også dette er nærmere beskrevet i notatets kap. 8.

Fylkesmannen vil derfor ta initiativ til å få utarbeidet vedtekter for en felles erstatningsordning for tidligere barnehjemsbarn og spesialskoleelever i Nordland. Denne vil i løpet av høsten bli sendt ut til kommunene, som så må ta stilling til om de vil slutte seg til ordningen. Fylkesmannen og Nordland fylkeskommune vil parallelt søke å finne en finansieringsmodell for et sekretariat og et erstatningsutvalg. Denne vil også bli presentert sammen med selve erstatningsordningen.

Med hilsen

Anne Sofie Mortensen (e.f.)
avdelingsdirektør

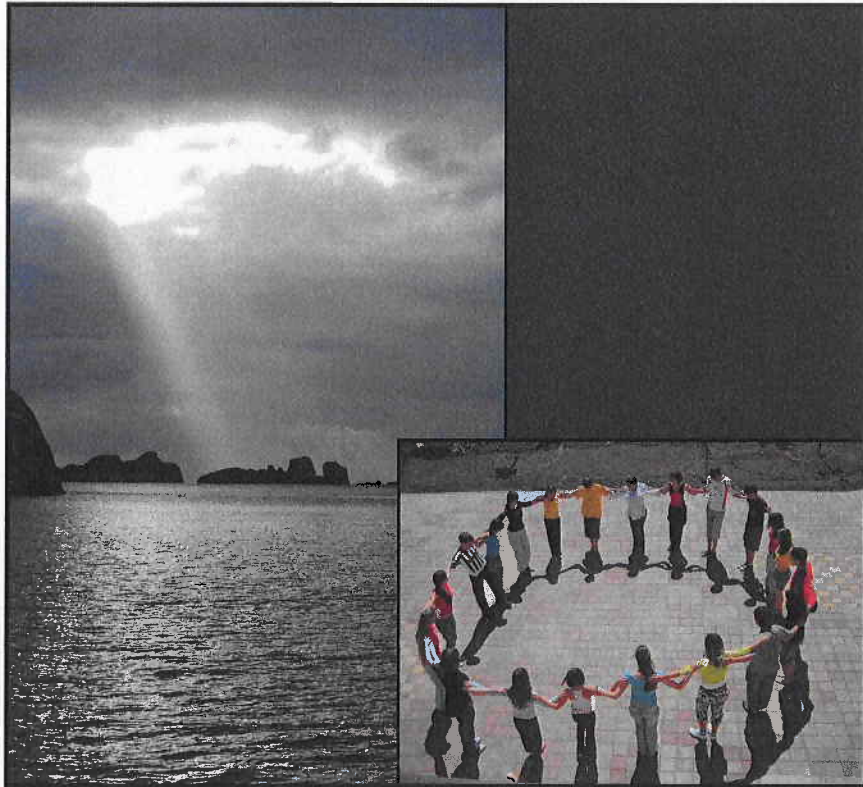
Trond Gården
seksjonsleder

Dette brevet er godkjent elektronisk og har derfor ikke underskrift.

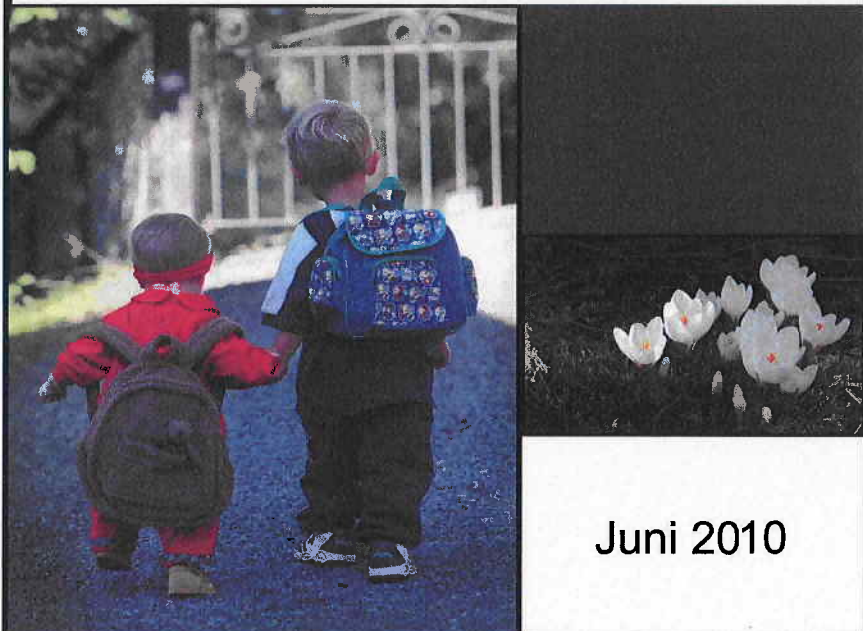
Kopi til:
Nordland fylkeskommune
KS Nordland

Fylkesmannen i
Nordland

Erstatning til tidligere
barnevernsbarn og spesialskoleelever
i Nordland

Juni 2010

ERSTATNING TIL TIDLIGERE BARNEVERN- OG
SPESIALSKOLEELEVER

KAPITTELOVERSIKT

Kapittel 1 Bakgrunn og kort historikk

Kapittel 2 Begreper

Kapittel 3 Institusjonene i Nordland

Kapittel 4 Gjennomførte granskinger

Kapittel 5 Etablerte erstatningsordninger

Kapittel 6 Nordlandsperspektivet

Kapittel 7 Modeller og saksbehandlingen

Kapittel 8 Fylkesmannens anbefaling

Kapittel 9 Referanser

Kapittel 10 Vedlegg

Bakgrunn og historikk

På vegne av Indre Helgeland regionråd henvendte Rana kommune seg til Fylkesmannen i slutten av mars 2009. Kommunen anmodet Fylkesmannen, eventuelt sammen med Nordland fylkeskommune om å ta initiativ til å utrede en felles erstatningsordning i Nordland for tidligere barnevernbarn som har vært utsatt for omsorgssvikt eller mishandling.

Fylkesmannen konfererte saken med Nordland fylkeskommune og sendte den 16.07.09 brev til alle kommunene. Vi ba kommunene om tilbakemelding på følgende punkter:

- om kommunen har mottatt henvendelser fra tidligere barnevernbarn som ønsker erstatning/ oppreisning for krenkelser og overgrep
- om kommunen på selvstendig grunnlag har drøftet spørsmålet tidligere
- om hvordan kommunen stiller seg til en utredning i regi av Fylkesmannen/ Fylkeskommunen
- om det anses påkrevd med en gransking av institusjoner i Nordland
- om kommunen ønsker en felles erstatningsordning for alle/flere kommuner, eller om det anses mer hensiktsmessig at den enkelte kommune selv etablerer en ordning på bakgrunn av en forutgående gransking/ kartlegging
- eventuelt andre synspunkter og innspill

Etter purring den 24.09.09 var det 15 kommuner som besvarte henvendelsen. Alle disse ønsket en utredning av spørsmålet, men ikke alle mente det var nødvendig med en gransking (se definisjon s.6). De fleste ønsket en felles erstatningsordning, men noen tok forbehold på dette punktet og en kommune ønsket ikke en felles erstatningsordning. De kommunene som responderte hadde i liten grad mottatt henvendelser fra tidligere barnevernbarn, men enkelte kommuner hadde liggende søknader som ikke var blitt avgjort. En kommune hadde hatt to saker for retten, hvor det var inngått forlik i en av disse.

Etter å ha vurdert tilbakemeldingene fra kommunene, og drøftet disse med Nordland fylkeskommune, ble det i januar 2010 besluttet at det herfra ikke ville bli tatt initiativ til en gransking av barnehjem og spesialskoler i Nordland. For at Fylkesmannen skal nedsette et granskingsutvalg og gjennomføre en gransking slik det bl.a er anbefalt i veileder fra BLD i 2006, må det foreligge et klart mandat fra kommunene. De få tilbakemeldingene vi har mottatt etter initiativet i 2009, anses ikke tilstrekkelig for å iverksette et slikt arbeid. Til dette kommer at det allerede er gjennomført mange granskinger som det kan høstes erfaringer fra. Vi har også grunn til å tro at et ikke ubetydelig antall barn ble plassert i institusjoner som ligger i andre fylker, og således kan være omfattet av en allerede gjennomført gransking.

I de fylker hvor en har kommet fram til en felles erstatningsordning, har kommunene klart ønsket dette. Det har delvis vært opprettet felles sekretariat og det har vært beløpsgrenser fastsatt i egne vedtekter. Av de 15 kommunene som har svart på vår henvendelse, er ikke tilbakemeldingen på dette punktet entydig. En kommune har også klargjort at den ikke ønsker å være med i en felles ordning. Det anses derfor lite sannsynlig at kommunene i Nordland vil forplikte seg på en felles erstatningsordning.

Kommunene ble orientert om konklusjonen i brev av 03.02.10. Her ble det imidlertid også orientert om at Fylkesmannen, med bistand fra Nordland fylkeskommune, skulle gjøre en nærmere utredning av spørsmålet. Utredningen har som mål å gi en oversikt over etablerte erstatningsordninger, skissere mulige løsninger og å gi noen samlede råd til kommunene i Nordland ved behandling av søknader/krav om erstatning.

Den rettslige rammen for barnevernet i perioden 1900 – 1954

(Innholdet er i det vesentlige hentet fra NOU 2004:23 *Barnehjem og spesialskoler under lupen*, kapitlene 4 og 5.)

Lov om Behandlingen av forsømte Børn ble vedtatt i 1896. Den omtales gjerne som vergerådsloven og trådte i kraft år 1900. Loven besto med mindre endringer frem til Lov om barnevern ble vedtatt i 1953 og trådte i kraft 1. Juli 1954. Vergerådene var kommunale og hadde 7 medlemmer. De hadde myndighet til å gripe inn overfor barn og foreldre med:

- advarsler
- opphevelse av foreldremyndigheten
- plassering av barn i institusjon eller fosterhjem

Døve, blinde og åndsvake barn falt utenfor vergerådsloven. Vergerådene kunne også anbringe barn i tvangsskoler.

Fra 1900 var de fleste skolehjemmene statlige.

Lov om Fattigvæsenet, også kalt forsorgsloven, ble vedtatt i 1900. Kommunene skulle ha fattigstyre. Forsorgsstyret skulle hjelpe den som ikke kunne forsørge seg selv. Når foreldre samtykket kunne også barn plasseres etter denne loven (§ 43)

Statistikken fra 1950 forteller at vergerådene på landsbasis plasserte barna slik:

- 40 % i fosterhjem
- 36 % i barnehjem
- 10 % i tvangsskoler
- 14 % i skolehjem

Den rettslige rammen for barnevernet i perioden 1954 – 1993

Barnevernloven ble vedtatt 17. juli 1953 og trådte i kraft 1. juli 1954. Dette var den første loven som tok i bruk barnevernsbegrepet, og det slått fast at tiltak skulle ha "barnets beste for øye". Vergerådsloven og forsorgsloven ble opphevet. Barnevernloven hjemlet:

- Forebyggende tiltak
- Omsorgsovertakelse
- Fratakelse av foreldreansvar

Loven anga at fosterhjem var et bedre tiltak enn institusjoner, men anga fortsatt hovedgrupper av barneverninstitusjoner til barnehjem, daginstitusjoner og barnekolonier.

Alle institusjoner måtte godkjennes av Sosialdepartementet eller den departementet bemyndiget. Private hjem skulle stå under et styre eller en tilsynskomite. Barnehjennene var som hovedregel kommunale og det var kommunene som eide og drev dem. De lokale barnevernsmennene hadde tilsynsansvaret.

Lov om spesialskoler ble vedtatt i 1951 og trådte i kraft 1. juli 1953. Etter loven hadde staten det fulle økonomiske og faglige ansvaret for barna.

Spesialskoleloven ble integrert i grunnskoleloven i 1975.

Fra januar 1980 ble det økonomiske hovedansvaret og planleggingsansvaret for barne- og ungdomshjennene, mødrethjennene og fosterhjennsvirksomheten overført fra kommunene til fylkeskommunene.

Den nye barnevernloven trådte i kraft 1. januar 1993. Etter den tid har Fylkesmannen hatt tilsyn med barneverninstitusjonene.

Begreper

I arbeidet med dette dokumentet har vi sett at det benyttes ulike begreper, både i sentrale dokumenter, nettsteder og i kommunene. Det anses derfor hensiktsmessig kort å definere noen av begrepene som benyttes i dette dokumentet og i andre sammenhenger.

Gransking

Forstås vanligvis som en ekstraordinær form for utredning. Vanligvis nedsettes det et granskingsutvalg som får et mandat å avklare, avdekke eller oppklare et spesielt forhold. Den instans som nedsetter granskingsutvalget er ofte ansvarlig for det saksfelt som undersøkes, og utvalgets medlemmer har gjerne særlig kompetanse innenfor det aktuelle saksfelt. Det er foretatt flere granskinger av situasjonen for tidligere barnevernsbarn i Norge. Disse beskrives i kapittel 4.

Justis- og politidepartementet har i Rundskriv G48/75 nedfelt "*Regler for granskingskommisjoner*". Barne- og likestillingsdepartementet har også laget en egen veileder om kommunale granskinger av barnehjem og spesialskoler (25.01.06).

Utredning

Er ikke noe presist begrep. Velkjente dokumenter er "*Norges offentlige utredninger*" ofte forkortet som NOU-er. Mye lovarbeid starter med en NOU. Ellers kan et hvilket som helst dokument som tar sikte på å kartlegge eller gi en oversikt over et tema kalles en utredning. Mandatet for en utredning kan være svært begrenset eller meget vidt.

Oppreisningsordning

Beskrives også som *billighetserstatning* eller *vederlagsordning*. Erstatningen eller oppreisningen gis ikke som en juridisk plikt, men som følge av et moralsk ansvar. En oppreisningsordning eller vederlagsordning omfatter gjerne også systemer for saksbehandling, søknadsfrister, maksimalbeløp, krav til egenerklæring m.v.

Vanligvis forstås også oppreisningsordningen som en moralsk og "ikke-juridisk" økonomisk kompensasjon for mennesker som har vært utsatt for overgrep eller opplevd uverdige forhold under barnevernets omsorg, eller mens de var i fosterhjem oppnevnt av barnevernet. Med oppreisningsordningene ønsker den som oppretter ordningen kommunene å ta et moralsk ansvar for urett som er begått tidligere, og de ønsker å gi en unnskyldning for overgrep og omsorgssvikt som barn og unge ble utsatt for mens de var under barnevernets omsorg.

Oppreisningen tar ikke sikte på å utmåle erstatning for økonomisk tap. Oppreisningsbeløpet er ment som en symbolsk og økonomisk kompensasjon for den smerte og de lidelser mange tidligere barnevernsbarn har blitt påført. Størrelsen på oppreisningen vil variere.

Skadeserstatning

Er normalt en juridisk vurdering av ansvarsgrunnlag og årsakssammenheng. Kommer klart til uttrykk i for eksempel skadeserstatningsloven fra 1969. Regelverket har klare foreldelsesregler og erstatningsutmålingen ofte grunnlagt på rettspraksis innenfor skadegrupper. Tilsvarende gjelder yrkesskadeerstatning der invaliditetsgrad fastsettes prosentvis etter tabeller.

Billighetserstatning

Er mer skjønnspreget og følger mer utvidede foreldelsesregler enn i den ordinære erstatningsretten. Vanligvis er bevisterskelen lavere og det er mer fokusert på opplevd skade. Billighetserstatninger har vanligvis øvre erstatningsgrenser og dekker således ikke nødvendigvis det fulle økonomiske tap.

Stortingets utvidede Rettferdsvederlag (tidligere Stortingets billighetserstatning).

Har egen ordning for tidligere barnehjem- og spesialskoleelever, samt for krigsbarn, samer og kvener, tater/Romani og for mennesker utsatt for seksuelle overgrep. Den øvre beløpsgrensen for erstatning til tidligere barnehjemsbarn er kr. 300.000,-. Det er ingen søknadsfrist for denne ordningen.

Voldsoffererstatning

Kan innvilges til personer som har vært utsatt for straffbare handlinger og blitt påført psykisk eller fysisk skade. Ordningen gjelder for skader påført etter 01.01.1975 og søknader behandles av *Kontoret for voldsoffererstatning* i Vardø. For skader påført i perioden 01.01.75 til 31.12.93 er maksimalbeløpet kr. 150.000,-. For skader påført mellom 30.06.01 og 01.01.94 er beløpsgrensen 200.000,- mens den etter denne tid først ble hevet til 20 ganger folketrygdens grunnbeløp og deretter (fra 01.01.09) til 40 G.

Kapittel 3

Institusjoner i Nordland

For å finne frem relevante opplysninger er det gjort en gjennomgang i Riksarkivet for perioden etter 1945. Arkiv Sosialdepartementet, Nytt 1. Sosialkontor A 1948 (36) – 1975, serie DA Saksarkiv:

- arkivstykkene 337 -338 – de enkelte barnehjem i Nordland, delt inn etter navn
- arkivstykkene 254 256 – årlige rapporter fra fylkesmannens barnevernsekretærer til departementet ca. 1957 - 1974.

Det er meget vanskelig å finne ut noe om private barnehjem siden de ikke hadde rapporterings- eller arkivplikt.

BARNEHJEM:

Narvik Menighets Barnehjem

Etablert 2/5-1909 som et tilbud til ca 20 barn fra 2 – 16 år. Barnehjemmet brant ned under krigen, men kom i gang i nye lokaler og ble drevet frem til **1972**. De to siste årene hadde institusjonen navnet Fossevn. Familiehjem og hadde plass til 4-5 barn.

Det fremgår av arkivene at det varierte med antall barn fra år til år, og at institusjonen etter hvert ble lagt ned på grunn av mangel på barn.

Fredly barnehjem, Hellandsberg, Tysfjord

Norsk samemisjon overtok driften i 1935 fra Kvinnelige misjonsarbeidere. Det betyr at denne institusjonen sannsynligvis har vært i drift tidligere. Barnehjemmet var i begynnelsen både et barne- og et gamlehjem. Barnehjemmet hadde 20 plasser.

Det ble drevet frem til sommeren **1963** da det ble nedlagt p.g.a liten etterspørsel etter plasser.

Bodø Barnehjem, Bodø

Ideen og ønsket om et barnehjem i Bodø startet allerede på 1930-tallet, men det skulle gå mange år før det ble en realitet. Bodø Barnehjem ble innviet 27/4 1958 og etablert av Bodø Kvinneråd som en spedbarnsavdeling for nyfødte og opp til 2 år. Opprinnelig et tilbud til Bodø kommune, men senere åpent for hele fylket. Barna ble plassert her med tanke på adopsjon. Senere ble den også brukt til avlastning for barnefamilier ved sykdom og andre årsaker.

Barnehjemmet ble avviklet i **1977/78** på grunn av lav etterspørsel etter plasser.

Vesterålens barnehjem, Sortland

Her finnes ikke noe materiale verken om når det startet eller hvor mange barn institusjonen hadde plass til. Opplysninger i Riksarkivet viser at det ble nedlagt i **1945**.

SPESIALSKOLER

Opplysninger om de ulike spesialskolene er hentet fra Riksarkivet "Statens spesialskoler fra 1825 til 1992". I tillegg er hentet opplysninger fra "Omsorg og overgrep" – Rapport fra granskningsutvalg oppnevnt av Fylkesmannen i Sør-Trøndelag, avgitt 8. mai 2007

Solhaugen off. skole for piker, Melbu

Ble etablert i 1958 som et tilbud til tilpasningsvanskelige unge piker. Dette var den første spesialskole nord for Trondheim og tok imot 12 jenter. Skolen ble avviklet i 1972.

Fauske off. skole, Røvika

Ble etablert i 1963 som et tilbud for gutter med atferdsvansker på barnetrinnet. Det var plass til 24 gutter. Fra 1971 hadde skolen plass til 36 elever. Fra 1/1- 1976 ble navnet endret til Røvika skole. Fra 1979 var skolen en ungdomsskole med avgrenset opptaksdistrikt. De to første jentene ble tatt inn ved skolen i 1980. I januar 1985 ble det etablert en "Krise og kortidsavdeling " ved skolen. Denne ble definert som et barnevernstiltak og forbeholdt ungdom fra Nordland fylke. Fra 1. august 1992 overtok Nordland fylkeskommune ansvaret for driften og ble til fylkeskommunal barneverninstitusjon for Nordland og fikk navnet Røvika Ungdomssenter.

Hemnes off. skole, Hemnesberget /Langbakken skole

Ble etablert i 1959 for elever med lærevansker. Hemnes offentlige skole, Hemnesberget, var en framhalds- og yrkesskole for jenter med lærevansker da skolen åpnet i 1959. Navnet Langbakken skole ble tatt i bruk i 1977. Skolen hadde to internatbygg, med plass for henholdsvis 7 og 13 elever. Skolen ble nedlagt i 1992.

Lillebakken/Rana spesialskole, Rana

Etablert i 1969 og ble drevet frem til 1988 av Nordland fylkeskommune som en fylkeskommunal internatskole for gutter med lærevansker, barnetrinnet.

INSTITUSJONER UTENFOR FYLKET SOM BLE BRUKT AV KOMMUNENE I NORDLAND

Tilbud til ungdom har hele tiden vært mangelfullt i fylket, og ungdom fra hele fylket ble derfor sendt til institusjoner over hele landet. Vi har tatt med en oversikt som viser de mest anvendte.

Rostad Ungdomshjem, Inderøya i Nord Trøndelag 1860 – 1985.

Norsk Misjon blant hjemløse kjøpte gården i 1899 og to år senere ble det etablert et barnehjem som eksisterte frem til 1952. Det var plass til 21 barn. Rostad Ungdomshjem ble innviet i 1960 og var et hjem og skoletilbud til gutter med atferdsvansker. Guttene kom fra hele landet og var i alderen 14 – 23 år.

Bastøy/Foldin verneskole i Vestfold 1900 – 1969

Bastøy skolehjem ble åpnet 1900 og sorterte direkte under Kirke- og undervisningsdepartementet. Høsten 1951 ble det opprettet en særavdeling for særlig vanskelige gutter i alderen 12 – 21 år. I 1947 var det f.ek.110 elever. Fra 1951 skiftet stedet navn til Bastøy off. skole, og fra 1953 til Foldin off. skole (verneskole). Det var da plass til 55 gutter i alderen 15 – 21 år. Foldin verneskole ble nedlagt i 1969.

Ekne skole, Skogn i Nord Trøndelag 1960 – 1992

Ekne off. framhalds- og yrkesskole for gutter åpnet 1960. Fra 1975 var navnet Ekne videregående skole. Skolen ble nedlagt i 1982 og ble sammen med Røstad skole omdannet til Ekne kompetansesenter.

Røstad off. skole, Levanger 1977 – 1982

Tilbud til elever med lærevansker

Buskerud off. skole, Skotselv i Øvre Eiker 1920 – 1992

Buskerud skolehjem startet i 1920. Frem til 1951 var det plass til 40 gutter i alderen 9 – 21 år. I 1951 endret skolen navn til Buskerud off. skole og hadde et tilbud til 30 gutter i alderen 12 – 15 år. I 1976 skiftet stedet navn til Hassel skole. Skolen ble nedlagt i 1992.

Lillegården off. skole, Eidanger 1957 – 1992

Ungdomsskole for gutter med atferdsvansker. Navnet ble endret til Lillegården skole i 1976 og ble nedlagt i 1992, er nå Lillegården kompetansesenter.

Leira off. skole, Bjørkmyr, Trondheim 1900 – 1982

Skolen startet som Kvithamar skolehjem i 1900. Fra 1910 til 1921 var navnet Ree skolehjem. Fra 1954 til 1976 var navnet Leira off. skole, deretter eira skole, Bjørkmyr fra 1976 – 1982. Nedlagt i juni 1982.

Trogstad off. skole, Skreia Østre Toten 1939 – 1992

Tilbud til jenter med atferdsvansker.

Ulvsnesøy skole, Vaksdal 1881 – 1982

Ulvsnesøens Opdragelsesanstalt for vanartede og forvildede Gutter åpnet 1881. Institusjonen ble drevet av en stiftelse, hvor Brendevinssamlaget og Bergen kommune var sentrale. I 1900 ble navnet endret til Ulvsnesøen Skolehjem for forsømte gutter. Da spesialskoleloven ble vedtatt i 1951, ble navnet endret til Ulvsnesøy skole for gutter med tilpasningsvansker og gav et tilbud til 40 gutter i alderen 12 – 15 år. Navnet Ulvsnesøy off. skole var i bruk fra 1965 til 1976. Skolen ble nedlagt i 1982.

Kapittel 4

Gjennomførte granskinger

Befring-utvalgets rapport (2004) inneholder en omfattende kartlegging av forholdene ved barnehjem og spesialskoler i hele Norge. I tillegg er det i perioden 2001 - 2009 blitt foretatt 7 lokale granskinger av forholdene ved flere av våre barne- og skolehjem, spesialskoler og øvrige institusjoner, fra Agder i sør og til Finnmark i nord.

Siktemålet med granskningene var å finne ut hvordan barna hadde det mens de var under offentlig omsorg. Alle rapportene ligger på hjemmesiden til Prosjekt oppreisning:

www.propp.no

Granskingsutvalget i Agder

På oppdrag fra Aust- og Vest-Agder fylkeskommuner, alle kommunene i Vest-Agder og følgende kommuner i Aust-Agder: Risør, Grimstad, Gjerstad, Vegårshei, Tvedestrand, Lillesand, Birkenes, Åmli, Iveland, Evje og Hornnes, Bygland, Valle og Bykle, oppnevnte fylkesmannen i Vest Agder i desember 2007 et utvalg som skulle granske forhold ved barnehjem og skolehjem i Aust-Agder og Vest-Agder

Følgende institusjoner og barnehjem ble gransket: Lunde skole, Nyli Gård barnehjem, Soltun barnehjem, Birkelid spesialskole, Indremisjonens Barnekrybbe, Kristiansand barnehjem, Mandal og Furuly barnehjem/Furuly ungdomshjem, Solholmen barnehjem/Solholmen korttidshjem, St. Hansgården Krise- og utredningsinstitusjon og Satelitten, Sørlandets barnehjem, Trygg barnehjem.

Utvalgets oppgave var å belyse positive og negative sider ved den praktiske og følelsesmessige omsorgen for beboerne, herunder om det forekom noen form for overgrep.

Utvalget skulle også kartlegge hvordan kommunale og statlige tilsynsmyndigheter praktiserte sitt tilsynsansvar overfor institusjonene. Granskingen skulle omhandle plasseringer i perioden fram til 1. januar 2004 og ubegrenset tilbake i tid.

Granskingsutvalget ble ledet av sorenskriver Jørn Ree.

Rapporten ble overlevert Fylkesmannen 9. mars 2009.

Granskingsutvalget i Finnmark

Fylkesmannen i Finnmark og Finnmark fylkeskommune oppnevnte den 4.oktober 2007 i fellesskap et granskingsutvalg som fikk i oppdrag, på bakgrunn av konkrete henvendelser, å granske mulig omsorgssvikt og overgrep overfor personer plassert på barnehjem i Finnmark fylke.

Granskingen gjelder for perioden fra 1. juli 1954 til 31. desember 1992. Den gjelder fem barnehjem i Finnmark: Betania/Furuly barnehjem, Alta; Hans Schanches Minne, Tana; Korsfjorden barnehjem, Alta; Tana Guttehjem, Tana; og Vårsol barnehjem, Vadsø.

Granskingsutvalget ble ledet av sorenskriver Ingrid Røstad Fløtten.

Rapporten ble overlevert Fylkesmannen 25. september 2008.

Granskingsutvalget i Kristiansand

Fylkesmannen i Vest Agder oppnevnte 30. juni 2006 et uavhengig utvalg som skulle foreta en gransking i forbindelse med påstander om ureglementerte forhold ved kommunale og private barnevernsinstitusjoner i Kristiansand i perioden 1. juli 1954 til 31. desember 1979.

Granskingen ble ledet av jurist Anita Jarvoll Hekneby og mandatet omfattet følgende institusjoner: Trygg barnehjem i Møllevannsveien (Frelsesarmeen), Solholmen barnehjem på Grim (Indremisjonen), Furuheim barnehjem i Svarttjønneveien (Norsk misjon blant hjemløse) og Kristiansand barnehjem i Torridalsveien. I tillegg ble følgende institusjoner gransket: Barnekrybba barnehjem i Kristian IV gate (Indremisjonen) og Kristiansand Barnehjem i Skippergata. Ungpikepensjonatet i Kobberveien (Norsk Folkehjelp) er også omtalt i rapporten.

Granskingsutvalget skulle, på bakgrunn av intervjuer med tidligere barnehjemsbarn, tidligere ansatte, tilsynspersoner m.fl., samt arkivmateriale, granske mulig omsorgssvikt og overgrep overfor personer plassert i barnehjem i Kristiansand kommune.

Rapporten ble overlevert Fylkesmannen 16. november 2007.

Granskingsutvalget i Trondheim

Granskingsutvalget ble oppnevnt av Fylkesmannen i Sør-Trøndelag 7. november 2005 og ble ledet av Mats Stensrud.

Granskingen omfattet barnehjem, ungdomshjem, fosterhjem og skolehjem benyttet av Trondhjem kommune fra 1930-årene til 1980-årene, herunder: Kleivan barnehjem, Nylænne barnehjem, Saltburå barnehjem, Sundnes barnehjem, Mor- og Spebarnhjemmet, Osloveien Skole, Møllebakken Ungdomspensjonat, Rostad Ungdomsheim, Rostadtun Ettervernsheim i Trondhjem, Lützens Behandlingshjem på Gjøvik, Refdals Pensjonat i Sauda, Revoll Guttehjem på Toten, Strømvik i Stavanger, Tomtbo Rekonvalesenthjem for barn på Modum, Falstad Skolehjem i Skogn, Leira Skolehjem, Røstad offentlige skole for evneveike i Levanger, Bastøy Skolehjem i Horten, Bærum Skolehjem i Bærum, Buskerud offentlige skole i Øvre Eiker, Emma Hjorths Hjem i Bærum, Lindøy skolehjem i Stavanger, Røvika offentlige skole i Fauske, Toten offentlige skole på Østre Toten, Trogstad offentlige skole på Østre Toten og Ulvsnesøy skole i Vaksdal.

Rapporten ble avgitt 8.mai 2007.

Granskingsutvalget for barnevernsinstitusjoner i Rogaland

Fylkesmannen i Rogaland oppnevnte 27. januar 2005 et uavhengig utvalg som skulle foreta en gransking i forbindelse med påstander om ureglementerte forhold ved kommunale og private barnevernsinstitusjoner i Rogaland i perioden 1954 til 1993.

Granskingen ble ledet av Agnes Inderhaug og omfattet følgende institusjoner: Bethania Waisenhus, Strømvik, Tryggheim, Heimly, Lindøy skole, Ramsvik skole og Skåland skole.

Rapporten ble avgitt 30. juni 2006.

Granskingsutvalget i Oslo og Akershus

Etter anmodning fra Oslo kommune oppnevnte fylkemann Hans J. Røsjorde den 31. oktober 2003 et utvalg som skulle granske ureglementerte forhold ved institusjoner hvor Oslo kommunes barnehjemstjeneste plasserte barn i perioden 1954 - 1993.

Granskningen ble ledet av Helen Bøsterud og omfattet følgende institusjoner: Henrik Thomassens Heftyes barnehjem, Frydenberg, Peterhof, Schwensens gate 11, Ohnheim, Breidablikk, Fagerholt, Løkkeberg, Åkeberg, Orkerød guttehjem, Orkerød pikehjem, Bestum barnehjem, Tangen, Guttepensjonatet i Biermannsgt. 6, "Sommerfryd" på Bekkelaget, Emmas barnehjem og Høgvarde.

Rapporten ble offentliggjort på pressekonferanse 1. desember 2005.

Kapittel 11 Granskingsutvalget i Bergen

Ved brev av 31. oktober 2001 ble det oppnevnt et uavhengig utvalg for å foreta gransking i forbindelse med påstander om ureglementerte forhold ved kommunale og private barnevernsinstitusjoner i Bergen, i perioden 1. juli 1954 til 1. januar 1980.

Granskingsutvalget ble ledet av Einar Drægebø og omfattet følgende institusjoner: Anna Jepsens Minde, Barnehjemmet i Sandvigen, Bergen Kommunale barnehjem Solstreif, Ungdomshjemmet Eliasmarken, Bergens guttehjem Garnes, Institusjonen Kofoedskolen, Jacob R. Olsens Barnehjem, Barnehjemmet Morgensol, Solgården Barnehjem, Småbarnstuen og Sætregården Ungdoms- og Ridesenter.

Rapporten ble avgitt til Fylkesmannen i Hordaland den 26. juni 2003.

Kapittel 5

Etablerte erstatningsordninger

Halvparten av Norges befolkning er i dag tilknyttet kommuner som har vedtatt oppreisnings- eller erstatningsordninger for personer som har vært utsatt for uverdigg behandling eller omsorgssvikt under offentlig omsorg. Ved utgangen av 2009 omfattet dette 124 kommuner.

Av KS sin rapport om kommunale oppreisningsordninger (april 2010) er det i dag registrert 30 ulike ordninger. 22 av disse omfatter bare en kommune, mens 2 ordninger omfatter til sammen 14 kommuner. Det har blitt etablert 5 erstatningsordninger som omfatter både en fylkeskommune og flere kommuner. Disse 5 ordningene omfatter til sammen 87 kommuner. Endelig finnes det også en ordning som omfatter en kommune og en fylkeskommune.

Fylkesvise oppreisningsordninger

Bakgrunnen for dette fylkesvise samarbeidet har sitt utspring i forvaltningsansvaret som gjaldt i henhold til barnevernloven av 1953, i tillegg til at det i Befringrapporten, NOU 2004:23, slås fast at det hadde vært i svikt i alle forvaltningsledd, både stat, fylke og kommune.

Når fylkeskommunen er med i oppreisningsordningen, oppnår man at perioden 1980-1993 også blir dekket.

Oppreisningsordningene i Rogaland, Vestfold, Østfold og Aust- og Vest Agder er praktisk talt identiske. I Rogaland er det slik at det er Stavanger kommunes Oppreisningsordning (ofte omtalt som "Stavanger-modellen) som ligger til grunn, mens i Aust- og Vest Agder er det Kristiansand kommunes ordning som ligger til grunn. Fylkenes øvrige kommuner har også sluttet seg til ordningene (med få unntak) uavhengig om det i startfasen fantes kjente saker fra deres kommune eller ei. I Østfold ble det nedsatt en arbeidsgruppe på oppfordring av Østfolds ordførerforum som la fram forslaget til ordningen som kommunene behandlet politisk, og senere vedtok. I Vestfold tok KS på seg ansvaret for å etablere ordningen.

Kort om noen av de største erstatningsordningene

Som nevnt er det rundt 30 ulike erstatningsordninger, noen for enkeltkommuner og andre for store kommunegrupper, eventuelt hele fylker. Det vil være for omfattende å gi en beskrivelse av alle ordningene, men kjennetegnene ved de største finnes nedenfor. Opplysningene er til dels hentet fra offentlige nettsider og kan derfor inneholde feil eller ikke oppdatert informasjon.

Noen kommunegrupper er i en utredningsfase, og disse omtales ikke her. For en mer fullstendig oversikt vises det til nettstedet for Prosjekt oppreisning www.propp.no

Finnmark

Granskingsrapporten som omhandler omsorgssvikt mot tidligere barnehjemsbarn i Finnmark ble avgitt 25. september 2008.

Det er nå etablert en felles erstatningsordning mellom kommunene Gamvik, Lebesby, Loppa, Karasjok, Sør-Varanger, Båtsfjord og Vadsø. Erstatningsordningen bygger på "Stavangermodellen" med en beløpsramme på fra kr. 200.000,- til kr. 725.000,-. Vedtekter finnes i kapittel for vedlegg.

Søknadsfrist er 1. november 2011.

KS-modellen

Noen kommuner i Finnmark har vedtatt ordning i henhold til KS Finnmark/rådmannsutvalget sitt forslag (KS-modellen), men noen av dem har lagt inn en forutsetning om at de vil delta i ordningen dersom alle kommuner i Finnmark slutter opp om KS-modellen. Dette gjelder kommunene Alta, Berlevåg, Hammerfest, Hasvik, Kautokeino, Kvalsund, Måsøy, Nesseby, Nordkapp, Porsanger, Tana og Vardø.

Finnmark fylkeskommune har sekretariatsfunksjon og oppreisningsbeløpet er inntil kr. 100.000,- med 300.000,- som øvre grense i "særlige tilfeller". Ordningen er ikke satt i verk. Vedtektene finnes under vedlegg.

Hedmark

Hamar kommune har besluttet å gjenåpne sin billighetserstatning fra 2007. Den har de samme vedtekter og retningslinjer som den første ordningen. Erstatningsordningen er knyttet til spesielle institusjoner, og omfatter også opphold i fosterhjem. Erstatning ytes med inntil kr. 100.000,- men i særlige tilfeller inntil kr. 300.000,-.

Hordaland

Bergen var den kommunen som var først i Norge til å etablere det som den gang ble hetende "Kommunal Billighetserstatningsordning" for tidligere barnehjemsbarn. Dette skjedde i 2004. Siden den gang har Bergen omarbeidet ordningen 2 ganger og utvidet den til å gjelde for fosterhjemsbarn, skolehjemsbarn, internatbarn og spesialskolebarn i tillegg til barnehjemsbarna. De beholdt navnet "Kommunal Billighetserstatning, men ordningen har likevel inneholdt flere av de sentrale punktene i en Oppreisningsordning. Søknadsfristen for Bergen kommunes billighets- erstatningsordning gikk ut 31. desember 2008. Av sluttrapporten framgår det at kommunen mottok 700 søknader hvor det ble fattet positive vedtak i 440 av disse. Det totale erstatningsbeløpet var på vel 92 mill.

Oslo

Oslo var det fylke i landet som var først ute med å etablere en oppreisningsordning som vi kjenner dem i dag. Den ble kalt en Vederlagsordning og dens vedtekter hadde til hensikt å favne alle dem som hadde vært utsatt for omsorgssvikt og/eller overgrep mens de var under offentlig omsorg. Søknadsfristen gikk ut i september 2008 og det ble til sammen behandlet 1311 søknader. 994 søkere fikk tilstått erstatning med til sammen litt under 562 mill. Beløpsrammen var fra 200.000,- til 725.000,-.

Rogaland

Den kommunale oppreisningsordningen i Rogaland ble etablert i oktober 2006, like etter at Oslo hadde vedtatt sin ordning. Den blir omtalt som Stavanger-modellen og har vært retningsgivende for alle de store nyere oppreisningsordningene. Erstatningsrammen var fra kr. 200.000,- til kr. 725.000,- og det ble utbetalt erstatning med vel 326 mill. fordelt på 678 saker.

Sekretariatet har ligget i Stavanger kommune og kostnadene til dette sammen med erstatningsutvalget, ble dekket av den enkelte kommune ut fra andel saker. I de tilfellene erstatning har blitt gitt etter opphold i fylkeskommunale barneverninstitusjoner, har fylkeskommunen dekket 50% av oppreisningsbeløpet.

Trøndelag og Trondheim

Alle kommuner i Sør- og Nord Trøndelag fikk invitasjon til å slutte seg til en felles Oppreisningsordning sammen med Trondheim kommune, men bare 6 kommuner sluttet seg til denne. Søknadsfristen gikk ut 10 mai 2009 og oppreisningsbeløpene ble utmålt fra kr. 200.000,- til kr. 725.000. Fylkesmannen kjenner ikke til om det ble utarbeidet noen sluttrapport, men av kommunens årsrapport framgår det at erstatningsutvalget i 2008 behandlet 195 søknader hvor det ble tilstått erstatning i 163 saker med til sammen kr. 94.250.000,-.

I tillegg har Frøya kommune og Melhus kommune vedtatt å etablere og effektivere sine helt egne separate ordninger. Søknadsfristene her går ut henholdsvis 19

august og 1 desember 2010.

Troms

Tromsø kommune vedtok den 27.05.09 å opprette en erstatningsordning for tidligere barnevernbarn og spesialskoleelever. Kommunen har i stor grad bygget sin ordning på "Stavangermodellen" og det er opprettet et eget erstatningsutvalg som skal behandle sakene. Det er ikke besluttet tidspunkt for iverksettelse.

Agderfylkene

I Vest Agder har alle kommunene gått sammen med fylkeskommunen om en felles Oppreisningsordning. Sekretariatet ligger i Kristiansand og behandler søknader fra alle fylkets kommuner.

I Aust Agder har 13 av fylkets totalt 15 kommuner samt fylkeskommunen vedtatt å gå sammen om en felles Oppreisningsordning. De har felles sekretariat med Vest Agder og følger de samme vedtektene.

Søknadsfrist for å kunne søke om oppreisning i agderfylkene var 26. november 2009. Beløpsrammen er fra 200.000,- til 725.000,-. Sekretariatsutgiftene har vært dekket av den enkelte kommune og i de tilfellene det har blitt gitt erstatning etter opphold i fylkeskommunal barneverninstitusjon, har fylkeskommunen dekket 50% av erstatningsbeløpet.

Arendal har vedtatt en helt egen ordning, som skiller seg på flere punkter fra ordningen som gjelder for resten av Agderkommunene. De har også sitt eget sekretariat, utvalg og søknadsskjema. Denne ordningen ble effektivert 1. januar 2009.

Vestfold

En arbeidsgruppe nedsatt av KS i Vestfold utarbeidet et forslag til en felles oppreisningsordning for kommunene i Vestfold. Alle kommunene og Vestfold fylkeskommune har nå vedtatt å slutte seg til forslaget. Også i denne ordningen er beløpsrammen fra kr. 200.000,- til kr. 725.000,-. Erstatningsordningen ble åpnet for søknader 1. februar 2010 og varer til 31. januar 2011.

Vestfold fylkeskommune dekker 35% av utgiftene til sekretariat og utvalg mens det resterende blir dekket av den enkelte kommune etter en egen fordelingsnøkkel.

Østfold

I Østfold har alle kommunene, med unntak av Hvaler, gått sammen med Østfold fylkeskommune om en felles erstatningsordning. Fylkeskommunen er sekretariat for ordningen som gjelder fra 1. februar 2010 og i to år framover. Fylkeskommunen dekker kostnadene tilknyttet sekretariat og det er avsatt 4 stillinger til arbeidet. Beløpsrammen for erstatning er fra kr. 200.000,- til kr.

725.000,-

Erstatningsordningen gjelder for personer som har vært utsatt for overgrep eller omsorgssvikt under barnevernets omsorg før 1. januar 1993 og har ingen grense bakover i tid.

Oppsummering

Som det framgår har de fleste store fylkesvise ordningene bygget på "Stavangermodellen" hva angår beløpsramme, altså fra kr. 200.000,- til kr. 725.000,-. Dette med unntak av kommunene som følger "KS-modellen" i Finnmark og en del enkeltstående kommuneordninger som Hamar, Melhus, Kvinnherad og Hurum. I følge kartleggingsstudie ved Universitetet i Oslo mars 2010, har også Arendal en særlig ordning med et fast oppreisningsbeløp på kr. 450.000,-. Kristiansund kommune opererer med det høyeste erstatningsbeløpet på kr. 750.000,-. Nedre grense er der 150.000,-.

Når det gjelder aktuell periode for den aktuelle krenkelse eller skade, er denne noe ulikt angitt i de forskjellige ordningene. Noen opererer med et "fra-tidspunkt" mens andre ordninger ikke har noen grense bakover i tid. De som har satt en slik grense benytter enten 1945 (etter krigen) eller 1954 (ikrafttredelse for barnevernloven). Når det gjelder tidsgrense opp mot våre dager benyttes enten 1980 (da fylkeskommunen overtok ansvaret for barneverninstitusjonene) eller 1993, da den nye barnevernloven trådte i kraft.

Oppreisningsordningene som her er omtalt har alle vedtekter som er vedtatt av det enkelte kommunestyre. Det er også nedsatt egne utvalg til å behandle søknadene, gjerne med angivelse av kompetanse, samt et sekretariat.

Kapittel 6

Nordlandsperspektivet

Få opplysninger om barn fra nordlandskommuner

Fylkesmannen har få opplysninger om tidligere barnevernbarn og spesielskoleelever plassert fra nordlandskommunene. I den kartleggingen som vi gjennomførte i 2009 var det kun 4 kommuner som opplyste at de hadde mottatt krav eller henvendelser fra tidligere barnevernsbarn (29 kommuner besvarte ikke henvendelsen).

I granskingsrapporten som ble utarbeidet for Trondheim kommune i 2007 er det beskrevet historier fra to gutter som var plassert på Røvika spesielskole på slutten av 1970-tallet. Begge disse ble utsatt for seksuelle overgrep fra andre elever, og en av informantene fortalte om voldsbruk fra ansatte. Det framgår ikke av rapporten hvilke kommuner som hadde plassert disse barna på Røvika spesielskole. Fylkesmannen kjenner ikke til at andre institusjoner i Nordland er beskrevet i granskinger som er gjennomført ellers i landet. Vi ser imidlertid ikke bort fra dette, da ikke alle rapportene er gjennomlest i detalj.

Sannsynlighet for at barn fra Nordland har vært utsatt for krenkelser

Ut fra hva som framkommer i gjennomførte granskinger, herunder også NOU 2004:23 (Befringutvalget) må det legges til grunn at barn og unge som nordlandskommuner har plassert utenfor hjemmet, enten i barneverninstitusjoner, i spesielskoler, eller i fosterhjem, kan ha vært utsatt for overgrep, krenkelser og omsorgssvikt.

Av sluttrapporten fra granskningen i Trondheim framgår det at erstatningsutvalget behandlet totalt 353 søknader og innvilget erstatning i 297 av disse. Det totale erstatningsbeløpet ble 172 mill. Trondheim har vel 170.000 innbyggere og det inntekts således ca 2 søknader pr. 1000 innbygger og det ble innvilget erstatning i 1,7 sak pr. 1000 innbygger.

I Bergen ble det behandlet 700 søknader, hvorav 440 ble tilkjent erstatning med til sammen vel 92 mill. Bergen har ca 255.500 innbyggere. Her kom det inn 2,7 søknader pr. 100 innbygger, men andel innvilgede søknader er forholdsmessig det samme som i Trondheim, 1,7 pr. 1000 innbygger.

I Oslo inntekts ca 2,2 søknader pr. 1000 innbygger og andel innvilgede søknader tilsvarte 1,7 pr. 1000 innbygger.

Andel innvilgede søknader etter folketall er altså det samme i disse tre storbyene. I Nordland er det vel 236.000 innbyggere. Dersom det skulle blitt innvilget samme mengde søknader i Nordland som i Trondheim, Bergen og Oslo, ville dette tilsi ca 400 saker med en total søknadsmengde mellom 470 og 630.

Det kan være at kommunene i Nordland ikke har hatt den samme praksis for å plassere barn utenfor hjemmet som i storbyene. Dette vet vi imidlertid svært lite om. I Nord-Norge finnes det bare en granskning (i Finnmark) og 3 erstatningsordninger. I Tromsø er ikke ordningen satt i verk. I Finnmark åpnet de kommunene som har vedtatt en erstatningsordning tilsvarende Stavangermodellen for søknader fra 01.11.09. Fram til begynnelsen av februar 2010, har

erstatningsutvalget der mottatt 27 søknader. Dette er 1,1 søknad pr. 1000 innbygger i kommunegruppen. Dette indikerer at det i alle fall i Finnmark vil komme inn mange søknader før ordningen avvikles i november 2011.

Dersom det legges til grunn at nordlandskommunene har plassert barn og unge i institusjoner og fosterhjem tilsvarende andelen ellers i landet, angår dette et betydelig antall mennesker. Vi vet ikke om disse har blitt plassert i Nordland eller i andre fylker, men det har formodningen mot seg at barn og unge fra Nordland skal ha hatt vesentlig bedre vilkår enn i landet for øvrig. Dette betyr at mange kan ha blitt utsatt for krenkelser og overgrep uten å ha fått noen oppreisning fra det offentlige i etterkant. Behovet for en erstatningsordning anses derfor klart å være tilstede.

Fra organisasjonen "Rettfærd for taperne" har vi fått opplyst at de har mange medlemmer fra Nordland og at flere av disse har oppgitt krenkelser under barnevernets omsorg som grunnlag for at de oppfatter seg som tapere. Organisasjonen har imidlertid ikke registre hvor det kan tas ut slike data.

Kapittel 7

Modeller og saksbehandling

Alle erstatningsordningene Fylkesmannen har sett på, har vært etablert med noen fellestrekk. Alle ordningene er forankret i vedtekter. Vedtektene beskriver vanligvis formålet med ordningen, vilkår for å yte erstatning, noe om utmåling og erstatningens størrelse, avgjørelsesorgan, søknadsfrist, ordningens tidsmessige rammer, klagerett og avkortning.

Dette er forhold kommunene må ta stilling til før det eventuelt vedtas en erstatningsordning. Nedenfor kommenteres noen av disse spørsmålene.

Avgjørelsesorgan

Kommunene står fritt i å bestemme hvem som eventuelt skal avgjøre søknader. På grunn av sakenes sensitive karakter, kan det ikke anbefales at dette legges til eksisterende politiske råd eller utvalg. Dette gjelder spesielt de små kommunene. De som avgjør søknader bør også ha tilgang på juridisk kompetanse. De ordningene Fylkesmannen har undersøkt, har alle opprettet et eget uavhengig avgjørelsesorgan med krav til kompetanse (eller at utvalget skal ledes av jurist). Tromsø kommune ba Fylkesmannen i Troms om forslag til utvalgsmember. Kommunen(e) må dekke kostnadene til et eventuelt oppreisningsutvalg.

Sekretariat

Som tidligere nevnt er det svært vanskelig å anslå hvor mange søknader som vil komme inn dersom enkeltkommuner eller kommunegrupper etablerer en erstatningsordning for tidligere barnevern- og spesialskoleelever. Det anses likevel viktig å avklare hvem søkerne kan henvende seg til og som kan veilede i forhold til utfylling av søknaden samt å tilrettelegge for behandling i avgjørelsesorganet. Som tidligere beskrevet har de store kommunene og de fylkesvise oppreisningsordningene egne sekretariat, enten i kommunen, i fylkeskommunen eller i en vertskommune.

Grunnlaget for erstatning

I vedtektene til "Stavangermodellen" brukes begrepene *overgrep eller omsorgssvikt* for å angi hvilke krenkelser som kan gi grunnlag for erstatning. Det samme er tilfelle med ordningen i Tromsø, i Hamar og i ordningen tilknyttet Vadsøgruppen. I andre vedtekter (Agderfylkene) er det gitt nærmere beskrivelse av begrepene overgrep og omsorgssvikt, og utmåling av erstatningen har ulike maksimalbeløp ved *aktive overgrepshandlinger* og *passive handlinger*. I de fleste ordningene er det vedtektsfestet et beviskrav – klart sannsynliggjort – dersom det skal legges til grunn at straffbare handlinger har funnet sted.

Det må også tas stilling til om det i erstatningsbeløpet skal gjøres fradrag for allerede utbetalt erstatning for det samme forhold (rettferdsvederlag, voldsoffererstatning eller erstatning fra annen kommunal eller fylkesvis oppreisningsordning).

I flere av erstatningsordningene forplikter også søkeren seg til å avstå fra å fremme senere erstatningskrav mot kommunen.

Erstatningens størrelse

Som det framgår foran er erstatningsordningene kommet i stand for å gi en moralsk oppreisning til de som har vært utsatt for overgrep og krenkelser under offentlig omsorg.

Penger reparerer ikke skader som er påført, men har betydning i forhold til den enkeltes verdighet og kan være med på å hjelpe noen videre. I dette lys kan en ikke operere med en forestilling om et "rett" utmålt erstatningsbeløp. Av de erstatningsordningene som Prosjekt oppreisning har registrert er de 16 ordninger som har maksimal erstatningssum satt til kr. 725.000,- mens 8 ordninger har en lavere maksimalerstatning. En ordning har 500.000,-, tre har 300.000,- en ordning 250.000,- og den laveste er på 100.000,-. Arendal kommune har en ordning med samme beløp til alle som blir innvilget erstatning – kr. 450.000,- mens Kristiansund har 750.000,- som maksimalt beløp.

Maksimalerstatningen på kr. 725.000,- har sin bakgrunn fra en sak i Bergen hvor kommunen i 2002 inngikk forlik med to kvinner som hadde vært plassert på barnehjemmet Morgensol. Disse hadde vært utsatt for overgrep på institusjonen og etter en lengre prosess valgte kommunen å inngå forlik med en erstatningssum på kr. 725.000,- til hver av kvinnene.

Når det gjelder den nedre beløpsgrensen har de som følger Stavangermodellen stort sett brukt kr. 200.000,- som nedre grense, mens det i andre ordninger ikke er fastsatt noen nedre grense for erstatning.

Tidsperiode for aktuelle saker

Alle erstatningsordningene Fylkesmannen har sett på, dekker overgrep og omsorgssvikt påført inntil et visst tidspunkt. 15 av de etablerte ordningene dekker perioden fram til 1980. På dette tidspunkt ble ansvaret for barneverninstitusjonene overført til fylkeskommunen som også fikk i oppgave å rekruttere og formidle fosterhjem. De øvrige ordninger dekker perioden fram til iverksettelsen av den nye barnevernloven (1. januar 1993). Dette betyr ikke at overgrep og krenkelser ikke kan ha skjedd i institusjoner og fosterhjem etter dette tidspunkt, men slike forhold dekkes normalt av vanlige erstatningsordninger (skadeserstatningsloven), voldsoffererstatning m.v.

Når det gjelder tidsgrensen bakover er det tre erstatningsordninger som benytter iverksettelsen av den første barnevernloven (1954). Loven erstattet vergerådsloven og moderniserte norsk barneomsorg på det offentlige området. Nye krav til dokumentasjon og tilsyn er også av betydning. De øvrige ordningene dekker perioden tilbake til avslutningen av den 2. verdenskrig eller har ingen grense bakover i tid.

Fylkeskommunens delaktighet i de etablerte ordningene har vært ulik. I noen tilfeller har fylkeskommunen dekket deler av erstatningsbeløpet og i andre ordninger har fylkeskommunen bidratt økonomisk og /eller praktisk i forhold til drift av sekretariat.

Type institusjoner/fosterhjem

De etablerte erstatningsordningene gjelder alle opphold på barneverninstitusjoner. Med unntak av to ordninger, dekkes også plasseringer i fosterhjem. Ikke alle gjelder skolehjem og spesialskoler, men de fleste gjør det.

Etter Fylkesmannens mening kan det være vanskelig å forsvare at en erstatningsordning ikke også skal omfatte barn som har blitt plassert i fosterhjem. Selv i dag vet vi at kapasitetshensyn kan være medbestemmende for om et barn blir plassert i institusjon eller fosterhjem. Begge gruppene har imidlertid blitt plassert utenfor hjemmet gjennom kommunale vedtak, og skulle ha samme rett til beskyttelse og omsorg. Det som kompliserer forholdene til fosterhjemmene kan være at tidligere fosterforeldre kan måtte gis partsstatus i slike saker.

Spesialskoler var i mange tilfeller etablert for å ta seg av barn og ungdom med ikke bare lærevansker men også adferdsvansker. I dag vet vi at omsorgssvikt og andre krenkelser kan gi alvorlige adferdsavvik hos barn og unge. Det er derfor grunn til å tro at mange som har vært plassert på spesialskoler i dag blir plassert i barneverninstitusjoner. Det kan derfor være vanskelig å utelate denne gruppen.

Når det gjelder skolehjem/internatskoler var dette tiltak i kommunal regi som skulle hindre at barn måtte reise lange veier for å gå på skole. Kommunikasjonene var ikke like godt utbygd som i dag, og folk bodde mer avsides og isolert. Barna ble sendt til internatskolene av foreldrene, og det var disse som hadde den daglige omsorgen for barna. Barneverntjenesten medvirket heller ikke til denne ordningen, og Fylkesmannen anser det unaturlig at en erstatningsordning også skal omfatte disse.

Avkortning

Et vanlig prinsipp innen erstatningsretten er at den samme skade eller det samme tap ikke skal dekkes to ganger. Dersom det er gitt delvis erstatning kommer denne som hovedregel til fradrag i senere utbetalt erstatning for det samme forhold.

Når det gjelder oppreisnings- og vederlagsordninger, kan dette framstå noe annerledes fordi pengebeløpet representerer en offentlig oppreisning av verdighet ved at det offentlige påtar seg et moralsk ansvar for feil og forsømmelser. I flere av vedtektene for oppreisningsordninger framgår det innledningsvis at kommunen gir en uforbeholden beklagelse for at krenkelser og omsorgssvikt har skjedd. Det er derfor et spørsmål om denne beklagelsen bør "avkortes" mot erstatning søkeren har fått fra andre kilder/ordninger. De etablerte ordningene har valgt ulike løsninger, både å vedtaksfeste en avkortning, å vedtaksfeste at avkortning ikke skal skje, eller ikke å omtale spørsmålet. Tromsø kommune har bestemt at det skal gjøres avkortning mot tidligere utbetalinger fra Statens billighetserstatningsutvalg, og ellers der dette finnes riktig.

Søkers død

Det kan ta noe tid å behandle en søknad om erstatning/oppreisning. I noen tilfeller kan søkeren avgå ved døden i løpet av den tid det tar å behandle saken. Spørsmålet er da om søknaden skal falle bort eller om en eventuell erstatning skal tilfalle dødsboet. Også her er

det valgt ulike ordninger. Noen har bestemt at erstatningen/oppreisning en personlig og ikke skal tilfalle eventuelle arvinger. Søknaden faller da bort ved søkers død. I andre ordninger er det bestemt at en eventuell erstatning skal tilfelle dødsboet. Tromsø kommune har bestemt at dersom søkeren dør, og vedkommende har arvinger i første arveklasse, skal søknaden behandles og oppreisning kunne vurderes.

Sakskostnader

Dersom det opprettes et sekretariat for en oppreisningsordning vil en av hovedoppgavene for dette være å bistå søkere og rettlede i forbindelse med å framsette en søknad. Noen vil imidlertid kunne ha behov for mer profesjonell bistand for å søke opp dokumentasjon og ellers bistå i prosessen. De fleste erstatningsordninger har derfor inntatt bestemmelser om at sakskostnader/advokatbistand kan innvilges av sekretariatet i særlige tilfeller.

Klage

Å kunne få en sak behandlet i to instanser anses som en sentral rettsikkerhetsgaranti. Selv om det her er snakk om en moralsk oppreisning er ikke behovet for en klagemulighet mindre. Klageinstituttet kan være et annet enn det som først behandlet søknaden, men det er også mulig å utvide en eventuell erstatningsnemnd med flere medlemmer i klageomgangen. Et annet alternativ er å legge klageinstansen til et politisk klageorgan, eventuelt forsterket med juridisk og barnevernfaglig kompetanse.

I Trondheim kom det inn 63 klager av totalt 353 søknader. 34 av klagen fikk medhold i klageomgangen.

Kapittel 8

Fylkesmannens anbefaling

I februar 2010 sendte Fylkesmannen ut et brev til alle kommunene. Her ble det orientert om hvilke tilbakemeldinger vi hadde fått fra kommunene da vi anmodet om synspunkt på saken i 2009. Det ble holdt et oppsummerende møte med Nordland fylkeskommune i januar 2010 og i ovennevnte brev framkom konklusjonene slik:

- 1) Det tas ikke initiativ fra Fylkesmannen og Nordland fylkeskommune til en gransking av tidligere barneverninstitusjoner og spesialskoler i Nordland
- 2) Det er lite aktuelt at kommunene vil være med på en felles erstatningsordning
- 3) Det gjennomføres en nærmere utredning av ulike erstatningsordninger, gjennomførte granskinger og kartlegging av tidligere institusjoner i fylket. I denne skal det også gis noen råd om hvordan enkelthenvendelser kan behandles i kommunene

Denne konklusjonen var bygget på følgende:

"For at Fylkesmannen skal nedsette et granskingsutvalg og gjennomføre en gransking slik det bla. er anbefalt i veileder fra BLD i 2006, må det foreligge et klart mandat fra kommunene. De få tilbakemeldingene vi har mottatt etter initiativet i fjor, anses ikke tilstrekkelig for å iverksette et slikt arbeid. Til dette kommer at det allerede er gjennomført mange granskinger som det kan høstes erfaringer fra. Vi har også grunn til å tro at et ikke ubetydelig antall barn ble plassert i institusjoner som ligger i andre fylker, og således kan være omfattet av en allerede gjennomført gransking.

I de fylker hvor en har kommet fram til en felles erstatningsordning, har kommunene klart ønsket dette. Det har delvis vært opprettet felles sekretariat og det har vært omforente beløpsgrenser. Av de 15 kommunene som har svart på vår henvendelse, er ikke tilbakemeldingen på dette punktet entydig. En kommune har også klargjort at den ikke ønsker å være med i en felles ordning. Det anses derfor lite sannsynlig at kommunene i Nordland vil forplikte seg på en felles erstatningsordning.

Likevel mener vi det er viktig å utrede en del av de aktuelle spørsmålene bedre. Dette gjelder så vel en kartlegging av aktuelle institusjoner i Nordland, som andre kommuner og fylkers erfaringer tilknyttet behandlingen av søknader om erstatning. Vårt ønske er at dette skal kunne være med på å bidra til en større grad av trygghet ved behandling av enkeltsaker i kommunene. Nordland fylkeskommune har sagt seg villig til å bistå i dette arbeidet, som vi håper vil kunne gjennomføres innen ca 3 måneder."

Arbeidet har tatt lengre tid enn planlagt og har blitt mer omfattende enn vi først hadde sett for oss.

Etter å ha gjennomgått ulike rapporter, utredninger og vedtekter for mange etablerte

ordninger har Fylkesmannen kommet til at det framstår som lite heldig at hver enkelt kommune håndterer dette lokalt.

Dette bygger på følgende hovedkonklusjon:

Ut fra hensyn til likebehandling, profesjonell håndtering og andre rettssikkerhetshensyn bør behandlingen av søknader skje på et regionalt nivå.

Følgende mener vi understøtter denne konklusjonen:

- Ut fra de erfaringer som er gjort med andre erstatningsordninger, kan vi ha underestimert hvor mange saker som kan være knyttet til kommunene i Nordland. Dette er svært vanskelig å vite noe om, men om det bare skulle være 20% av den mengden innvilgede søknader som i de store byene, vil det representere rundt 100 saker i Nordland.
- Gjennom en felles erstatningsordning vil en kunne etablere et profesjonelt apparat som mer effektivt vil kunne håndtere søknadene, gir informasjon og innstiller til vedtak.
- En felles ordning vil kunne være kostnadseffektiv gjennom felles vedtekter og søknadsskjema, annonsering, nettbasert informasjon m.v.
- Bevisvurdering og sannsynlighetsovervekt bygget på egenerklæringer, kan være vanskelige tema å ta stilling til. Spesielt når det gjelder faktum langt tilbake i tid. Et sentralisert erstatningsutvalg vil kunne ha mulighet til å sette seg inn i både historiske data, granskinger og praksis fra andre erstatningsordninger – og på den måten kvalitetssikre vurderingen.
- Nordland har svært mange små kommuner hvor de fleste kjenner hverandre. Det kan være vanskelig for innbyggere i disse kommunene å fremme en søknad som inneholder sterkt personlige opplysninger, dersom denne skal behandles internt i kommunen.
- Ved behandling av enkeltsaker i kommunene, vil erstatningsnivået kunne bli svært sprikende. I en melding fra NTB, gjengitt på nettsiden til Kommunal Rapport 15.04.09, uttrykker leder for Landsforeningen for barnevernsbarn bekymring over de store forskjellene i erstatningsordningene som er etablert. Det vises til at erstatningene som har blitt utbetalt er svært sprikende, og at søkere har fått avslag på feilaktig grunnlag. Dette kan føre til nye krav mot kommunene.

Foreløpig konklusjon

Fylkesmannen og Nordland Fylkeskommune har kommet til at kommunene i Nordland bør gis tilbud om bistand til opprettelse av en felles erstatningsordning med et kompetent avgjørelsesorgan og med betryggende regler for saksbehandlingen.

Dette vil kunne skje ved

- 1) Utforming av vedtekter

- 2) Opprettelse av et sekretariat
- 3) Oppnevning av et erstatningsutvalg

Erstatningsordningen bør bygge på den omtalte "Stavangermodellen". Dette fordi de fleste etablerte ordningene ligger inntil denne, at det vil være lettere å høste erfaringer fra etablerte ordninger og fordi beløpsrammen gir rom for en rimelig erstatning for de mest alvorlige sakene – 725.000,- (maksimalutbetaling etter voldsofferordningen er i dag vel 2,9 mill).

For at det skal etableres en erstatningsordning på fylkesnivå, må et minimum av kommunene i Nordland slutte seg til denne. Hvor denne grensen skal settes, er ikke gitt, men Fylkesmannen ser ikke for seg at arbeidet igangsettes dersom mindre enn 1/3 av kommunene, alternativt et befolkningsgrunnlag på 1/3 av fylkets innbyggere, slutter seg til ordningen. Saken må behandles av det enkelte kommunestyre og det vil bli satt en frist for kommunene til å melde seg inn.

Erstatningsutvalg og sekretariat

Fylkesmannen, KS Nordland og Nordland Fylkeskommune nedsetter i fellesskap et erstatningsutvalg. Fylkeskommunen (eller Fylkesmannen) etablerer sekretariat i tilknytning til eksisterende administrasjon.

Finansiering

Erstatningsutbetalingene må dekkes av den enkelte kommune. Kostnader til sekretariat og erstatningsutvalg må ha en finansieringsløsning før en modell presenteres for kommunene.

Videre framdrift

Fylkesmannen i Nordland og Nordland Fylkeskommune utarbeider i fellesskap vedtekter for en felles erstatningsordning for kommunene i Nordland. Denne ferdigstilles innen 01.09.10 og sendes da ut til kommunene. Det blir satt en frist for å behandle saken i den enkelte kommune med sikte på at ordningen kan iverksettes tidlig i 2011.

Saken drøftes også med KS Nordland.

Kapittel 9

Referanser

Noen sentrale dokumenter som det er henvist til i teksten:

- *"Barnehjem og spesialskoler under lupen"* (Befringutvalget) NOU 2004:23
- Rundskriv G48/75 *"Regler for granskingskommisjoner"*
- *"Kommunale oppreisningsordninger for tidligere barnevernsbarn"* – UiO, Institutt for kriminologi og rettssosiologi 2010

Nettsteder:

- Prosjekt oppreisning: <http://www.propp.no/>
- Kommunale nettsider
- BLD sine nettsider: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/blid.html?id=298>

Kapittel 10

Vedlegg

- 1) Vedtekter "Stavangermodellen"
- 2) Vedtekter Trondheim
- 3) Vedtekter Agderkommunene
- 4) Vedtekter Vadsøkommunene
- 5) Vedtekter "KS-modellen" i Finnmark
- 6) Vedtekter Østfold
- 7) Vedtekter Hamar
- 8) Annonse Vadsømodellen
- 9) Brosjyre Stavangermodellen
- 10) Brosjyre Hamar
- 11) Søknadsskjema Vadsømodellen
- 12) Søknadsskjema Vestfold
- 13) Søknadsskjema Østfold
- 14) Søknadsskjema Stortingets rettferdsvederlagsordning
- 15) Sluttrapport Bergen
- 16) Sluttrapport Trondheim

Fylkesmannen i Nordland

Saksbehandler, innvalgstelefon og e-post:
Trond Gården, 75 53 15 35
trg@fmno.no

Vår dato
02.05.2011
Deres dato

Vår referanse
2009/2714
Deres referanse

Vår arkivkode
629

Vedlegg 4

Fauske kommune	
BFE	Saksbeh. R60
4/5-11	
Klassering	
J. ID 11/4169	S. ID 10/1572

Kommunene i Nordland

Felles oppreisningsordning for tidligere barnevernsbarn og spesialskoleelever i Nordland - endelig utgave

Det vises til modell som ble sendt kommunene i slutten av mars 2011 og presentert på kommunekonferansen 07.04.11.

I oversendelsen ble det tatt forbehold om mindre justeringer etter eventuelle tilbakemeldinger. To av kommunene, og Prosjekt Oppreisning, har gitt innspill med forslag til noen endringer, samt påpekt noen feil i teksten.

Vedlagt følger en endelig utgave. Følgende justeringer er gjort:

- Etter oppfordring fra "Prosjekt Oppreisning" er grensen for plasseringsperiode bakover i tid tatt bort. Begrunnelsen framgår på s. 13
- I § 6, 1. ledd er det tatt inn en passus om at det skal legges vesentlig vekt på søkers egenerklæring ved utmåling av oppreisningsbeløp
- I kommentaren til § 2 er det anført at erfaring fra arbeid med traumatiserte mennesker vil kunne være nyttig ved valg av medlemmer til oppreisningsutvalget
- I § 4 er kulepunktene endret noe for klarere å skulle mellom aktive overgrep/voldshandlinger og passive forhold som omsorgssvikt og uvergige omsorgsforhold
- I §4 er "dødsboet" erstattet med "etterlatte"
- I §5 er det klargjort at bistand i forbindelse med søknaden ikke bare gjelder advokatbistand

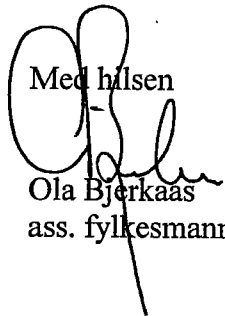
Ellers er begrepet erstatning i de fleste tilfeller erstattet med oppreisning. I det første utkastet ble disse begrepene brukt noe om hverandre.

Det er også rettet opp enkelte skrivefeil og en setning i §2 om to ekstra medlemmer i utvalget ved klagesaker, er tatt ut. Denne var blitt stående igjen fra et tidlig utkast.

Vedlagt følger dokumentet som nå er merket med "Mai 2011"

Det bes om at kommunene, innen 15.07.11, tar stilling til om en ønsker å tilslutte seg den

felles ordningen for oppreisning til tidligere barnevernsbarn og spesialskoleelever som her er foreslått.

Med hilsen

Ola Bjerkaas
ass. fylkesmann

Leif Aronsen
fung. avdelingsdirektør

Kopi til:

KS-Nordland	Moloveien 12	8002	BODØ
Nordland fylkeskommune	Fylkeshuset	8048	BODØ

OPPREISNING FOR TIDLIGERE BARNEVERNSBARN OG SPESIALSKOLEELEVER

**En felles ordning for
kommunene i Nordland**

Mai 2011

OPPREISNING TIL TIDLIGERE BARNEVERN- OG
SPESIALSKOLEELEVER I NORDLAND

KAPITTELOVERSIKT

Kapittel 1 Bakgrunn for forslaget

Kapittel 2 Det historiske bakteppe

Kapittel 3 Organisering og finansiering

Kapittel 4 Vedtekter

Kapittel 5 Kommentarer til vedtektene

Kapittel 6 Framdriftsplan

Kapittel 7 Referanser

Kapittel 8 Vedlegg

Kapittel 1

Bakgrunn for forslaget

På vegne av Indre Helgeland regionråd henvendte Rana kommune seg til Fylkesmannen i slutten av mars 2009. Kommunen anmodet Fylkesmannen, eventuelt sammen med Nordland fylkeskommune, om å ta initiativ til å utrede en felles erstatningsordning i Nordland for tidligere barnevernbarn som har vært utsatt for omsorgssvikt eller mishandling.

Fylkesmannen konfererte saken med Nordland fylkeskommune og sendte den 16.07.09 brev til alle kommunene og ba om innspill til spørsmålet.

Kun 15 kommuner besvarte vår henvendelse. Etter å ha drøftet disse med Nordland Fylkeskommune ble det vinteren 2010 besluttet at det ikke skulle tas noe felles initiativ til gransking av barnehjem og spesialskoler i Nordland. Ut fra de få tilbakemeldingene fra kommunene ble det også konkludert med at dette var et for svakt mandat for å gå videre med en felles oppreisningsordning for kommunene.

Kommunene ble orientert om konklusjonen i brev av 03.02.10. Her ble det imidlertid også orientert om at Fylkesmannen skulle gjøre en nærmere utredning av spørsmålet. Denne skulle ha som mål å gi en oversikt over etablerte oppreisningsordninger, skissere mulige løsninger og å gi noen samlede råd til kommunene i Nordland ved behandling av søknader.

I arbeidet med denne utredningen kom vi til at det likevel var tungtveiende grunner for at kommunene skulle bli tilbudt en felles modell og et profesjonelt sekretariat for behandling av søknader om oppreisning. Begrunnelsen for dette framgår nærmere av utredningen som ble sendt kommunene i juni 2010, men hovedargumentene var hensyn til likebehandling, profesjonell håndtering av søknadene og andre rettssikkerhetsfaktorer.

Det ble i utredningen skissert flere løsninger tilknyttet organisering og finansiering, og Fylkesmannen skulle framlegge et begrunnet forslag til kommunene i løpet av høsten 2010. Det ble endelig understreket at ordningen ikke ville bli iverksatt uten at oppslutningen fra kommunene sto i forhold til det arbeid og de ressurser som måtte settes inn. Arbeide med å ferdigstille vedtekter og andre rammer ble utsatt til første kvartal 2011 på grunn av kapasitetsproblemer i embetet.

I arbeidet med å utforme en oppreisningsordning for nordlandskommunene har Fylkesmannen vært i kontakt med mange av de ordningene som nå tar imot søknader, og vi har også besøkt sekretariatet for ordningen i Østfold.

Nærmere opplysninger og referanser finnes i ovennevnte dokument som ble sendt kommunene i Nordland, KS Nordland og Nordland Fylkeskommune den 30.06.10. Dokumentet er også tilgjengelig via vår nettside.

Kapittel 2

Det historiske bakteppe

Det anses nå allment erkjent at barn og unge i vårt samfunn, i en stor del av etterkrigstiden har vært utsatt for omsorgssvikt og overgrep i ulike barneverntiltak og spesialskoler. Dette er bl.a. dokumentert i 7 regionale og lokale granskinger (2001 – 2009) av forholdene ved barnehjem, spesialskoler og andre institusjoner, fra Agder i sør til Finnmark i nord.

Siktemålet med granskningene har vært å finne ut hvordan barna hadde det mens de var under offentlig omsorg. Alle rapportene ligger på hjemmesiden til *"Prosjekt oppreisning"*.

Disse forholdene er særlig grundig behandlet og dokumentert i en offentlig utredning, NOU 2004:23 *"Barnehjem og spesialskoler under lupen. Nasjonal kartlegging av omsorgssvikt og overgrep i barnevernsinstitusjoner 1945 - 1980"*, basert på arbeidet i det såkalte Kartleggingsutvalget ledet av professor Edvard Befring (*"Befring-utvalget"*).

Dette ble senere fulgt opp i St.meld.nr. 24 (2004- 2005) *"Erstatningsordninger for barn i barneheimar og spesialskular for barn med åtferdsvanskar"*, der også en oppsummering av hovedkonklusjoner og anbefalinger fra Befring-utvalgets utredning er tatt inn. St.meld. nr. 24 (2004-2005) ble behandlet i Stortinget i juni 2005. Stortinget vedtok da å gjøre tilpasninger i Stortingets billighetserstatningsordning (nå Statens utvidede og tilpassede rettfærdsvederlagsordning) for de grupper som meldingen omfattet.

Fra Barne- og likestillingsdepartementet ble det i januar 2006 utarbeidet *"Veileder om kommunale granskinger av barnehjem og spesialskoler for barn med atferdsvansker"*.

Som en følge av voksende kunnskap om disse forholdene, har det etter hvert blitt etablert ulike ordninger for erstatning og oppreisning til tidligere barnevernsbarn og spesialskoleelever. Hensikten har vært å gi en uforbeholden unnskyldning til de barn og unge som led overlast og som har levd kanskje et helt liv med vonde minner og psykiske senskader. Samtidig har det blitt gitt en økonomisk kompensasjon av ulik størrelse.

Ca 65% av Norges befolkning bor nå i en kommune som har eller har hatt en slik oppreisningsordning. Den siste som kom på plass var oppreisningsordningen i Sogn og Fjordane hvor 27 kommuner og fylkeskommunen har gått sammen og åpnet for mottak av søknader fra 01.01.2011.

Uten at det er dokumentert ved noen granskning av institusjoner eller spesialskoler i Nordland, kan det vanskelig legges til grunn at ikke barn og unge i vårt fylke har opplevd uverdige omsorgsforhold under opphold i institusjoner som nevnt. Noen har sannsynligvis blitt plassert utenfor fylket på institusjoner som omfattes av allerede gjennomførte granskinger.

Kapittel 3

Organisering og finansiering

Hensynene bak en felles fylkesordning er nærmere beskrevet i utredningen fra juni 2010. Her nevnes noen av momentene:

- Gjennom en felles oppreisningsordning vil en kunne etablere et profesjonelt apparat som mer effektivt vil kunne håndtere søknadene, gi informasjon og innstille til vedtak.
- En felles ordning vil kunne være kostnadseffektiv gjennom felles vedtekter og søknadsskjema, annonsering, nettbasert informasjon m.v.
- Bevisvurdering og sannsynlighetsovervekt bygget på egenerklæringer, kan være vanskelige tema å ta stilling til. Særlig gjelder dette faktum som ligger langt tilbake i tid. Et sentralisert oppreisningsutvalg med tilhørende sekretariat, vil kunne ha mulighet til å sette seg inn i både historiske data, granskinger og praksis fra andre oppreisningsordninger, – og på den måten kvalitetssikre vurderingen.
- Nordland har svært mange små kommuner hvor de fleste kjenner hverandre. Det kan være vanskelig for innbyggere i disse kommunene å fremme en søknad som inneholder sterkt personlige opplysninger, dersom denne skal behandles internt i kommunen.
- Ved behandling av enkeltsaker i kommunene, vil oppreisningsnivået kunne bli svært sprikende. Landsforeningen for barnevernsbarn har uttrykt bekymring over de store forskjellene i oppreisningsordningene som er etablert. Det vises til at beløpene som har blitt utbetalt er svært sprikende, og at søkere har fått avslag på feilaktig grunnlag. Dette kan føre til nye krav mot kommunene.

Det er ikke sannsynlig at noen statlig eller fylkeskommunal instans har kapasitet til å forestå behandling av søknader på vegne av hele fylket. Det må derfor etableres et eget sekretariat til dette. Sekretariatet bør imidlertid knyttes til en eksisterende organisatorisk enhet som kan stå for tilsetting, personalansvar og for øvrig legge forholdene til rette med kontorer, dataløsninger m.v.

Det har i forarbeidet vært drøftet tre løsninger; - enten at sekretariatet knyttes til Nordland Fylkeskommune, Fylkesmannen i Nordland eller legges til en vertskommune på vegne av de øvrige kommunene.

Vertskommunemodellen vil kunne innebære noen utfordringer ved behandling av søknader fra innbyggere i egen kommune. Vi kjenner heller ikke til noen oppreisningsordninger hvor sekretariatet er lagt til Fylkesmannen. I Østfold, Sogn og Fjordane og i en av ordningene i Finnmark ligger sekretariatet innenfor fylkeskommunens administrasjon, med ulike finansieringsmodeller.

På forespørsel har Nordland Fylkeskommune sagt seg villig til å påta seg oppgaven med å administrere et sekretariat for ordningen. Dette anses som den beste løsningen og sikrer at funksjonen forankres i et uavhengig organ uten spesiell tilknytning til noen av kommunene, og med nødvendige tekniske ressurser til å løse oppgaven.

Oppreisningsutvalg

Det må oppnevnes et kompetent organ som treffer avgjørelse i den enkelte sak på bakgrunn av innstilling fra sekretariatet. I de fleste oppreisningsordningene ledes dette av en jurist med dommerkvalifikasjoner. Utvalgene er vanligvis på 3 medlemmer men oppnevnt av ulike organer avhengig av om det er fylkesvise eller kommunale oppreisningsordninger.

Fylkesmannen foreslår at oppreisningsutvalget oppnevnes i fellesskap ved en gruppe bestående av representanter fra KS-Nordland, Nordland Fylkeskommune og Fylkesmannen i Nordland. Oppnevningen skal også omfatte varamedlemmer.

Finansiering

Økonomisk oppreisning til den enkelte borger dekkes av kommunen som har stått for plasseringen.

Kostnader til drift av sekretariat og utvalg er vanskelig å stipulere. Dette vil i det alt vesentligste være betinget av antall søknader. I erstatningsordningene for Oslo, Bergen og Trondheim kom det inn mellom 2 og 2,5 søknad pr. 1.000 innbygger. I Østfold (snart ett års drift) antar en at det vil komme inn ca 2 søknader pr. 1000 innbygger. I Rogaland kom det inn 1,8 søknad pr. 1000 innbygger, og det samme var tilfelle for ordningen i Aust- og Vest-Agder. Ut fra det vi har funnet ut om tidligere barnehjem og spesialskoler i Nordland, har vi grunn til å anta at antallet plasseringer i Nordland kan ha vært lavere enn i de ordningene som her er nevnt. I Finnmark, hvor det finnes to ulike oppreisningsordninger, har det til nå kommet inn i underkant av 100 søknader. Dette tilsvarer ca 1,4 pr. 1.000 innbygger. Denne ordningen har bare vært åpen fra sommeren/høsten 2010.

Dersom det i Nordland skulle komme inn bare 1 søknad pr. 1.000 innbygger vil det likevel dreie seg om nærmere 250 saker. Et sekretariat må sannsynligvis dimensjoneres til å kunne ivareta i alle fall en slik mengde søknader.

I Østfold (240.000 innbyggere) er det budsjettert med driftsutgifter på 5 mill. for hele perioden, men sekretariatets leder opplyser at dette ikke vil være tilstrekkelig. I Vestfold er budsjettet for to år også 5 mill. Vadsø (7 kommuner i Finnmark) har et budsjett på 2,36 mill. Det tilsvarende gjelder for ordningen i Kristiansund (23.000 innbyggere).

Dette viser at driftsutgiftene for en oppreisningsordning vil være betydelige. Tilsvarende vil det være utfordrende å fordele disse på mange kommuner. Herunder måtte det også tas stilling til om kostnadene skulle fordeles etter folketall, antall søknader eller andre variabler.

Fylkesmannen foreslår derfor at kommunene som ønsker en felles oppreisningsordning kan søke om skjønnsmidler for å drifte sekretariat og utvalg. Kommunegruppen vil da etter avtale med Nordland Fylkeskommune kunne kjøpe sekretariats- og utvalgtjenestene som er

OPPREISNING TIL TIDLIGERE BARNEVERN- OG
SPESIALSKOLEELEVER I NORDLAND

nødvendige. Søknaden om skjønnsmidler kan framsettes av en kommune på vegne av kommunene som deltar.

Kapittel 4

Vedtakter

Oppreisningsordning for tidligere barnevernsbarn og spesialskoleelever i Nordland

§ 1 Formål

Deltakerkommunene ønsker med denne oppreisningsordningen å ta et moralsk ansvar for, og gi en uforbeholden unnskyldning til, personer som har vært utsatt for overgrep eller omsorgssvikt i institusjon under plassering av deltakerkommunenes barnevern, eller forløperne til dette, i perioden fram til 31. desember 1992.

§ 2 Oppreisningsutvalg

KS Nordland og Fylkesmannen i Nordland oppnevner i fellesskap et oppreisningsutvalg. Utvalgets skal ha tre medlemmer. Leder for utvalget skal være jurist med dommerkvalifikasjoner. I tillegg skal det utpekes tre vararepresentanter. Dersom noen av de ovenfor nevnte personer må fratre i løpet av virkeperioden skal KS Nordland og Fylkesmannen i Nordland oppnevne nye medlemmer /vararepresentanter.

§ 3 Sekretariat for oppreisningsutvalget

Det skal opprettes et sekretariat for oppreisningsutvalget. Sekretariatet skal besitte nødvendig faglig kompetanse, herunder juridisk.

§ 4 Vilkår for å søke om kommunal oppreisning

Personer som ble plassert av deltakerkommunen i institusjon, fosterhjem, skolehjem, eller spesialskole i perioden fram til 31.12.1992, og som ble utsatt for overgrep, omsorgssvikt, eller opplevde uverdige omsorgsforhold, kan gis kommunal oppreisning når dette anses rimelig.

Ved vurderingen av om oppreisning skal gis, og størrelsen på oppreisningen, skal det særlig legges vekt på:

- Omfanget av overgrep
- Om søker har vært utsatt for omsorgssvikt eller levd under uverdige omsorgsforhold

Oppreisningen ytes ikke for økonomisk tap.

Ved vurdering av søknaden foretas en fri sivilrettslig bevisvurdering av den dokumentasjon som foreligger i saken. Det må kreves klar sannsynlighetsovervekt for at utvalget skal legge til grunn at søkeren har vært utsatt for overgrep eller omsorgssvikt under en plassering iverksatt av kommunen.

Oppreisningen ytes bare til søker. Dersom denne dør før vedtak er truffet, tilfaller oppreisningen de etterlatte, dersom søker har arvinger i første arveklasse.

§ 5 Saksbehandling

Personer som ble utsatt for overgrep eller opplevde uverdige omsorgsforhold, kan søke om kommunal oppreisning. Søknad om oppreisning fremsettes for sekretariat.

Søknaden må fremsettes skriftlig. Videre må søknaden beskrive de forhold som ligger til grunn for kravet om oppreisning. Sekretariatet skal på forespørsel bistå søkerne ved utforming av søknadene.

Søker må i forbindelse med søknaden frasi seg retten til å gå til søksmål mot deltakerkommunen for samme forhold som det er innvilget oppreisning for.

Dersom det er nødvendig kan sekretariatet og/eller oppreisningsutvalget be søkerne om supplerende opplysninger for å sikre at søknaden blir så godt opplyst at det er forsvarlig å treffe vedtak.

Sekretariatet kan i særlige tilfeller innvilge dekning av utgifter til bistand, herunder advokat, for å få utarbeidet søknaden eller for å påklage et vedtak.

Sekretariatet forbereder søknadene, og avgir begrunnet innstilling til oppreisningsutvalget.

Oppreisningsutvalget holder møte til behandling av søknadene etter innkalling fra utvalgets leder. Møtene er lukket. Det føres protokoll fra møtene. Vedtakene skal begrunnes.

I vedtakene skal det opplyses om retten til klage.

Oppreisningsutvalget skal avvise søknader som faller utenfor ordningen.

Saksbehandlingstiden skal være så kort som mulig og skal uansett ikke overstige ett år. Saksbehandlingstiden ved en eventuell klageomgang kommer i tillegg.

Etter at oppreisningsordningen er avviklet, skal saksdokumenter behandles etter arkivlovens bestemmelser.

§ 6 Utmåling av oppreisning

Oppreisning kan ytes med et beløp fra kr. 200.000,- inntil kr 725.000,- utmålt individuelt etter utvalgets skjønn. Det skal legges vesentlig vekt på søkerens egenerklæring.

Ved vurderingen av om oppreisning skal gis, og størrelsen på oppreisningen, skilles det mellom aktive overgrepshandlinger, det vil si konkrete ulovlige og straffbare handlinger, og det som kan kalles passive handlinger, det vil si omsorgssvikt.

Til de som gjennom egenerklæringer og eventuell annen dokumentasjon klargjør at de har vært utsatt for seksuelle overgrep, og/eller grov vold, skal oppreisning tilkjennes fra kr. 300.000,- inntil kr. 725.000,-. Det samme gjelder for de som har vært utsatt for gjentatte overgrep.

Til de som gjennom egenerklæringer og eventuell annen dokumentasjon klargjør at de har vært utsatt for andre overgrep ytes en oppreisning på inntil kr. 500.000,-.

Til de som gjennom egenerklæringer og eventuell annen dokumentasjon klargjør at de har vært utsatt for omsorgssvikt eller andre uverdige omsorgsforhold ytes en oppreisning på inntil kr. 300.000,-.

§ 7 Klage

Oppreisningsutvalgets vedtak kan påklages til oppreisningsutvalgets klagenemnd. Denne er identisk med fylkeskommunens klageorgan.

Klagen skal først vurderes av oppreisningsutvalget.

Fristen for å klage er 3 uker fra det tidspunkt underretning om vedtaket er kommet frem til søker.

§ 8 Avkorting

Dersom søkeren har mottatt erstatning/oppreisning fra annen kommunal eller fylkesvis oppreisningsordning for det samme forhold skal det gjøres fullt fradrag for det beløp som eventuelt er tilkjent tidligere.

§ 9 Frist for fremsetting av søknad

Søknader om kommunal oppreisning må fremsettes innen ett år fra den dato oppreisningsutvalget kunngjør at de tar imot søknader. Det gis ikke oppreisning for fristoversittelse. Oppreisningsutvalget fortsetter sitt arbeid inntil alle søknadene som er innkommet innen søknadsfristen, er behandlet. Etter dette faller ordningen bort.

Kapittel 5

Kommentarer til vedtektene

Innledning

I arbeidet med å utforme vedtekter har det vært nødvendig å ta stilling til en del prinsipielle problemstillinger, så vel praktiske som etiske. Disse drøftes nedenfor.

Personkretsen

De etablerte oppreisningsordningene gjelder alle opphold på barneverninstitusjoner. Med unntak av to ordninger, dekkes også plasseringer i fosterhjem. Ikke alle gjelder skolehjem og spesialskoler, men de fleste gjør det.

Etter Fylkesmannens mening kan det være vanskelig å forsvare at en oppreisningsordning ikke også skal omfatte barn som har blitt plassert i fosterhjem. Selv i dag vet vi at kapasitetshensyn kan være medbestemmende for om et barn blir plassert i institusjon eller fosterhjem. Begge gruppene har imidlertid blitt plassert utenfor hjemmet gjennom kommunale vedtak, og skulle ha samme rett til beskyttelse og omsorg. Det kan være problematisk å identifisere tidligere fosterhjem som kan ha utsatt fosterbarn for omsorgssvikt eller overgrep, men dette må komme i skyggen av hensynet til de som ble utsatt for krenkelsene. Partsforholdet vil bestå mellom kommunen og den enkelte søker.

Spesialskoler var i mange tilfeller etablert for å ta seg av barn og ungdom med ikke bare lærevansker men også adferdsvansker. Det er derfor grunn til å tro at mange som tidligere ble plassert på spesialskoler i dag blir plassert i barneverninstitusjoner. Av gjennomførte granskinger er det kjent at det har forekommet overgrep og omsorgssvikt på slike skoler. Det er nå allment kjent at slike krenkelser kan gi alvorlige senskader, og dette gjelder selvsagt uavhengig av plasseringssted. Vi anser det derfor ikke akseptabelt å utelate denne gruppen.

Når det gjelder skolehjem/internatskoler var dette tiltak i kommunal regi som skulle hindre at barn måtte reise lange veier for å gå på skole. Kommunikasjonene var ikke like godt utbygd som i dag, og folk bodde mer avsides og isolert. Barna ble sendt til internatskolene av foreldrene, og det var disse som hadde den daglige omsorgen for barna. Barneverntjenesten medvirket heller ikke til denne ordningen, og Fylkesmannen anser det unaturlig at en oppreisningsordning også skal omfatte disse.

Tidsperiode

Alle oppreisningsordningene Fylkesmannen har sett på, dekker overgrep og omsorgssvikt påført inntil et visst tidspunkt. 15 av de etablerte ordningene dekker perioden fram til 1980. På dette tidspunkt ble ansvaret for barneverninstitusjonene overført til fylkeskommunen som også fikk i oppgave å rekruttere og formidle fosterhjem. De øvrige ordninger dekker perioden fram til iverksettelsen av den nye barnevernloven (1. januar 1993). Dette betyr ikke at overgrep og krenkelser ikke kan ha skjedd i institusjoner og fosterhjem etter dette

tidspunkt, men slike forhold dekkes normalt av vanlige erstatningsordninger (skadeserstatningsloven), voldsoffererstatning m.v.

Når det gjelder tidsgrensen bakover er det tre oppreisningsordninger som benytter iverksettelsen av den første barnevernloven (1953). Loven erstattet vergerådsloven og moderniserte norsk barneomsorg på det offentlige området. De øvrige ordningene dekker perioden tilbake til avslutningen av den 2. verdenskrig eller har ingen grense bakover i tid.

Fylkesmannen foreslo opprinnelig at ordningen skulle gjelde plasseringer i perioden 01.01.1945 til 31.12.1992. Dette var bl.a. begrunnet i vanskelige ansvarsforhold under 2. verdenskrig, samt at dokumentasjon for plasseringer før krigen sannsynligvis er sparsomme.

"Prosjekt Oppreisning" har sterkt oppfordret Fylkesmannen til ikke å sette en tidsmessig grense bakover. Det framheves at egenerklæring uansett vil være det bærende elementet i søknaden og at dokumentasjonsaspektet derfor ikke er så avgjørende, samt at det vil framstå som dypt urettferdig for de som var plassert før 1945, og som opplevde overgrep og omsorgssvikt, men som heller ikke i dagens oppreisningsordning blir imøtesett.

Fylkesmannen har i utgangspunktet vært usikker på hva som vil være den beste løsningen på dette punkt, og har sett gode grunner både for den ene og den andre ordningen. Vi velger derfor å lytte til rådet fra PROPP, og endrer vedtekten på dette punkt, slik at det ikke blir noe foreldelsestidspunkt. Oppreisningsordningen i Nordland vil således være likt flertallet av de andre ordningene på dette området.

Det samme gjelder valget av iverksettelsen av den nye barnevernloven som grense for hvilke tidsmessig nære forhold som skal kunne gi grunnlag for oppreisning. Forhold etter 1993 vil som nevnt normalt være dekket av vanlige erstatningsordninger (skadeserstatningsloven), voldsoffererstatning m.v.

Oppreisningens størrelse

Av de 27 ordningene som er sammenfattet av Karen Sofie Pettersen på vegne av KS i 2010, er det 21 ordninger som har kr. 725.000,- som maksimal erstatning (Stavangermodellen), en ordning 500.000,-, en 450.000,-, to ordninger 300.000,- en med 250.000,-, og en har 100.000,-. Etter dette har oppreisningsordningen i Sogn og Fjordane kommet til. Denne omfatter 26 kommuner og har beløpsgrense fra 300.000,- til 725.000,-.

Ved å velge 725.000,- som maksimal oppreisning vil ordningen i Nordland være mest i samsvar med de øvrige oppreisningsordningene i landet. Ca. halvparten av befolkningen er eller har vært omfattet av en ordning med 750.000,- som øvre grense. En nedre grense vil føre til at det er de kvalifiserte tilfellene som gir grunnlag for oppreisning.

Avkortning

Et grunnleggende prinsipp i erstatningsretten er at samme tap/skade ikke skal erstattes flere ganger. Dette medfører at det gjøres fradrag krone for krone i andre stønader eller erstatninger som har blitt tilkjent.

Dette prinsippet er imidlertid ikke selvsagt når det gjelder "moralsk oppreisning" og beklagelse fra offentlige myndigheter. Sagt på en annen måte; - kommunens beklagelse overfor barn som har lidd overlast etter plasseringer bør ikke være mindre selv om søkeren tidligere skal ha fått erstatning fra for eksempel ordningen med rettferdsvederlag. De etablerte oppreisningsordningene løser dette på ulikt vis, men Fylkesmannen har ikke gjennomgått alle for å finne majoriteten for den ene eller løsningen. Det som likevel har vært avgjørende i denne vurderingen er betydningen av den moralske oppreisningen og beklagelse fra den kommune som har stått for plasseringen.

Dersom søkeren har mottatt erstatning/oppreisning fra annen kommunal eller fylkesvis oppreisningsordning for det samme forhold, er det mindre rimelig at en annen kommune skal yte ny oppreisning. Det er derfor tatt inn en bestemmelse om avkortning i slike tilfeller.

Søkers død

Noen av de samme hensynene gjør seg gjeldende i saker der søkeren har fremmet sin søknad med avgår ved døden før denne er behandlet og/eller oppreisningsbeløp utbetalt. Siden oppreisningen er personlig vil det kunne lede til at søknaden bortfalt ved søkers død. Det vurderes imidlertid som urimelig at ikke etterlatte skal få ta del i denne type oppreisning, samtidig som den oppreisningen som utbetalingen skal representere, også har betydning etter søkers død. Det må også legges vekt på at det er det offentlige som har brukt lang tid på å etablere en oppreisningsordning for disse gruppene, og denne tidsbruken skal ikke søkerne og deres etterlatte lide for. Det er mindre rimelig at mer perifere arvinger skal nyte motta oppreisningen. Behandling av søknad etter søkers død er derfor begrenset til de tilfellene der søker har pårørende i første arveklasse.

Klageinstans

De kjente oppreisningsordningene har valgt ulike løsninger angående klageinstans. Der ordningen gjelder for kun en kommune, vil det være naturlig at dette legges til kommunens interne klageorgan. Ved fylkesvise ordninger er ikke dette like selvfølgelig. Noen ordninger sender klagen til politisk klageorgan i den enkelte kommune. Fylkesmannen synes ikke at dette er en heldig ordning. En vil da ha et oppreisningsutvalg med særlig kompetanse for så å ha klageomgangen fordelt på mange kommuner. At klagesaken skal behandles i kommunen kan også være problematisk i forhold til personsensitive opplysninger, - særlig gjelder dette i små kommuner.

Det er derfor i samråd med Nordland fylkeskommune valgt en ordning med fylkeskommunens klageorgan som klageinstans for disse sakene. En får da et helt nytt avgjørelsesorgan som heller ikke har noen binding til kommunene. Klagesaken må imidlertid først vurderes av oppreisningsutvalget som kan gjøre endringer i sitt første vedtak.

KOMMENTARER TIL DE ENKELTE BESTEMMELSER

Til § 1:

Oppreisningsordningen tar ikke sikte på å utmåle erstatning for økonomisk tap. Med denne ordningen tar kommunen et moralsk ansvar for den urett som er begått mot denne gruppen i perioden fram til 31.12.1991.

Ordningen gjelder for nålevende personer som har vært utsatt for overgrep eller omsorgssvikt i institusjoner, skolehjem, spesialskoler eller fosterhjem under plassering av deltakerkommunenes barnevern, - eller forløperne til disse. Fra tiden før barnevernet ble etablert i 1953 var ikke barnevernet samlet under ett enkelt organ, men fordelt på vergerådet, forsorgsstyret og helserådet. Erfaringsvis kommer det også søknader fra personer som er blitt plassert uten direkte medvirkning fra kommunenes barnevern, eller forløperne til disse. Private plasseringer uten medvirkning fra kommunens side faller uansett utenfor ordningen.

Det er et vilkår for utbetaling av oppreisning at søker forplikter seg til ikke å gå til søksmål mot deltakerkommunen for samme forhold som det er innvilget oppreisning for.

Til § 2:

Det er et krav at leder av oppreisningsutvalget er jurist. De øvrige medlemmene må besitte relevant kompetanse på området. Dette kan eksempelvis være barnevernfaglig, sosialfaglig eller psykologfaglig bakgrunn. Erfaring fra arbeid med traumatiserte mennesker kan også være nyttig.

Det anses som viktig at utvalgsmedlemmene har mulighet til å sitte i hele perioden. Dette for å sikre størst mulig likhet og rettferdighet søkerne imellom. Det må også etterstrebtes å få utvalgsmedlemmer som har nødvendig kapasitet til å påta seg oppgaven, slik at møter i minst mulig grad blir utsatt og/eller utvalget må settes med vararepresentanter.

Til § 3:

Sekretariatet skal bestå av en sekretariatsleder, saksbehandlere og kontorsekretær. Sekretariatsleder utarbeider innstilling til vedtak for oppreisningsutvalget.

Vedtektene bestemmer at det skal være nødvendig juridisk kompetanse i sekretariatet. Utover dette er det vanskelig å gi spesifikke føringer for hvilken fagkompetanse som skal være representert. Sannsynligvis er det viktigere med kjennskap til en del av etterkrigstidens samfunnsmessige trekk, enn detaljert kompetanse om dagens barnevernlovgivning. Erfaring fra arbeid med traumatiserte mennesker kan også være en fordel.

Det er viktig at sekretariatet er etablert og operativt før oppreisningsordningen åpner for mottak av søknader.

Til § 4:

Det må i utgangspunktet kreves klar sannsynlighetsovervekt for at utvalget skal legge til grunn at søker har vært utsatt for straffbare handlinger - overgrep eller omsorgssvikt. Ved vurderingen skal det legges stor vekt på søkerens forklaring, selv om det ikke er andre beviser som understøtter denne forklaringen. Når det gjelder uverdige omsorgsforhold vil det være tilstrekkelig å fastslå simpel sannsynlighetsovervekt.

Til § 5:

Oppreisningsutvalget skal sluttbehandle sakene så snart som mulig. Dersom saksbehandlingen skulle bli urimelig lang må det vurderes å tilføre sekretariatet økede

ressurser. Saksbehandlingstiden regnes fra det tidspunktet saken kom inn til sekretariatet. Dersom saker kommer inn før kunngjøringsdato, regnes saksbehandlingstiden fra kunngjøringsdato.

Rimelig saksbehandlingstid anses å ligge innenfor 6 måneder. Dersom søknaden ikke er avgjort innen den tid skal søker tilskrives og underrettes om når vedtak kan forventes å bli fattet.

Til § 6:

Innenfor de ulike kategorier er utmålingen av oppreisning overlatt til utvalgets skjønn. I andre oppreisningsordninger er det bestemt faste oppreisningsbeløp for henholdsvis overgrep og omsorgssvikt. Fylkesmannen mener det er viktig med et betydelig rom for skjønn, men at det likevel er noen grupperinger av krenkelser som samles med felles øvre og nedre beløpsramme.

Til § 7:

Bestemmelsen er kommentert innledningsvis i kapitlet.

Til § 8:

Fradrag skal kun gjøres for erstatning/oppreisning utbetalt av annen kommune og/eller fylkeskommune. Statlige erstatninger kommer ikke til fradrag. Dersom søkeren har mottatt slik erstatning bør det innhentes samtykke til at sakens dokumenter framlegges i forbindelse med behandling av søknad om kommunal oppreisning.

Til § 9:

Flere andre oppreisningsordninger har en virketid på to år. Fylkesmannen i Nordland mener det er viktig at saksbehandlingen konsentreres og det anses tilstrekkelig at det kan framsettes søknader innenfor en periode på 12 måneder. Det er viktig at sekretariatet utarbeider en plan for informasjon og bekjentgjøring av ordningen, og at de deltakende kommuner også bidrar i informasjonsarbeidet.

Kapittel 6

Fremdriftsplan

Det er viktig at oppreisningsordningen kommer i stand så snart det er praktisk gjennomførbart. Flere potensielle søkere har kontaktet Fylkesmannen med spørsmål om en oppreisningsordning og vi kjenner til at kommuner har blitt kontaktet, og også mottatt søknader.

Det vil kunne være ulike meninger om design av en felles oppreisningsordning, herunder også om beløpsgrenser. Det vil imidlertid ikke bli gjennomført en ordinær høring i kommunene da dette vil utsette prosessen ytterligere. Modellen vil imidlertid bli framlagt på kommunekonferansen i Bodø i april 2011, og mindre justeringer vil kunne foretas på bakgrunn av kommunenes tilbakemelding.

Fylkesmannen legger til grunn at kommunene vil kunne behandle saken innen første halvår 2011, og at de kommuner som ønsker å tilslutte seg ordningen må klargjøre dette innen 15. juli 2011. Arbeidet med organisering og tilrettelegging vil da kunne starte tidlig på høsten.

Det er tidligere tatt forbehold om at en felles oppreisningsordning vil måtte omfatte et minimum av kommuner/andel av befolkningen i Nordland. Vi har her antydnet 30% av befolkningsgrunnlaget. Det er viktig at kommunene tar stilling til spørsmålet om deltakelse innenfor rammen for denne framdriftsplanen. Dersom kommuner senere ønsker å melde seg inn i ordningen blir spørsmålet om finansiering av utvalg og sekretariat aktualisert. Fylkesmannen kan ikke garantere at det vil bli gitt skjønnsmidler til enkeltkommuner etter at fristen for innmelding i ordningen er gått ut. Det er også viktig at sekretariatet fra oppstart kan dimensjoneres ut fra det antall kommuner som skal være med.

Kapittel 7

Referanser

Noen sentrale dokumenter som det er henvist til i teksten:

- *"Barnehjem og spesialskoler under lupen"* (Befringutvalget) NOU 2004:23
- Rundskriv G48/75 *"Regler for granskingskommisjoner"*
- *"Kommunale oppreisningsordninger for tidligere barnevernsbarn"* – UiO, Institutt for kriminologi og rettssosiologi 2010

Opplysninger om antall søknader i de ulike ordningene er hentet fra sluttrapportene til den enkelte ordning.

Nettsteder:

- Prosjekt oppreisning: <http://www.propp.no/>
- Kommunale nettsider
- Fylkeskommunale nettsider
- BLD sine nettsider: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld.html?id=298>

Kapittel 8

Vedlegg

Tidslinje, ansvar, lover og epokeskiller i barnevernet

(Utarbeidet av Hege Blom, Prosjekt Oppreisning)

- 2010 Departementet annonserer en ny stortingsmelding om barnevernet i 2012. Det er utrednings- og utvalgsarbeid i gang, som vil legge grunnlag for det framtidige barnevernet. Departementet har bestilt 3 utredningsarbeid, nedsatt et Barnevernpanel og bebudet at de vil nedsette et utvalg for å vurdere det biologiske prinsippet.
- 2009 Statens helsetilsyn får det overordnede faglige tilsyn med barnevernvirksomheten i den enkelte kommune og institusjonene.
Barnesakkyndig kommisjon opprettes og vurderer rapporter fra sakkyndige i barnevernssaker
- 2004 1. januar: Det fylkeskommunale ansvaret overføres til staten. Ansvaret fordeles derved mellom stat og kommune. Organisert under BLD, etableres det 5 barnevernregioner i landet, Bufetat, med Bufdir som øverste organ.
Staten ved Bufetat med sine fagteam bistår kommunene med:
Plassering av barn utenfor hjemmet
Rekruttering og formidling av fosterhjem
Opplæring og veiledning av fosterhjem
Etablering, drift og godkjenning av institusjoner
Staten ved fylkesnemnda avgjør saker om omsorgsovertakelse og tiltak for barn og unge med adferdsvansker
Staten ved fylkesmannen (FM) fører tilsyn med barnevernsinstitusjonene, både statlige og de private, men ikke med eier av de statlige.
- Kommunene utfører det daglige løpende arbeidet. Herunder:
Tar i mot bekymringsmeldinger
Gi råd og veiledning
Foreta undersøkelser
Beslutter plassering
Forberede saker for fylkesnemnda
Iverksette og følge opp tiltak
- 2003 Barnekonvensjonen inkorporeres i norsk lov.
Staten gir årlige tilskudd til delvis dekning av kommunenes utgifter til barneverntjenesten.
Samarbeid mellom barneverntjenesten og institusjoner utenfor barnevernet innledes
FM kan oppnevne tilsynsutvalg
- 1999 EMK inkorporeres i norsk rett gjennom menneskerettsloven
- 1992 **Lov om barneverntjenester.** Hjelpetiltak settes inn på et tidligere stadium nå enn under 1953-loven
- Statens ansvar: Det generelle overordnede ansvaret for barnevernet.
Departementet fører tilsyn med at loven følges, vurderer den, og gjennomfører endringer
Fylkesnemnd for sosiale saker opprettes (1/1-93): er et frittstående statlig forvaltningsorgan, og treffer bl.a. vedtak i saker som reises av kommunene, godkjenner akuttvedtak, sørger for oppnevning av advokat for private parter, og oppnevning av egen talsperson for barnet i saker som skal behandles i nemnda
FM fører særlig tilsyn med barnevernvirksomheten i de enkelte kommuner

FM gir kommuner råd og veiledning og fører tilsyn med institusjonene
FM fører tilsyn med fylkeskommunen

Fylkeskommunen: Ansvar for å etablere, drifte og godkjenne barneverninstitusjoner
Ansvar for rekruttering og formidling av fosterhjem
Ansvar for opplæring og veiledning av fosterhjem

Komm. ansvar: Forberede saker til fylkesnemnda
Innstille til /treffe / iverksette og følge opp vedtak om omsorgsovertakelse, samt plasseringsansvar
Ansvar for opplæring av barneverntjenestens personell
Følge opp barna og finne forebyggende tiltak mot omsorgssvikt og adferdsproblemer
Ansvar for å sørge for økonomi for å oppfylle loven

1980 Fylkeskommunen overtar kommunens ansvar for å opprette barnehjem og andre institusjoner for barn. Overtok også kommunens formidlingssentral og dennes oppgaver.

1953 **Lov om barnevern**, forståelsesbakgrunn for oppreisningsordninger. Barnevernet flyttes fra skolevesenet til sosialvesenet. Barnevernsapparatet besto etter loven av Sosialdepartementet, fylkesmennene og kommunen, under ledelse av barnevernsmemnda.

Statens ansvar: Departementet fører tilsyn med at barnevernet blir gjennomført etter gjeldende lovverk.
Departementet godkjenner institusjonene
Fylkesmannen fører tilsyn med barnevernsvirksomheten i fylket, herunder institusjonene, og var klageinstans for alle vedtak truffet av det kommunale barnevernet.

Fylkeskommunen: Hadde ikke ansvar før etter en lovendring i 1980 (lov 08.06.79 nr 51).

Komm. ansvar: Gi departementet opplysninger og meldinger
Opprette folkevalgt barnevernsmemnd
Det kommunale Helse- og sosialstyret skal utføre oppgaver knyttet til loven – i samarbeid med myndigheter o.a. som berører barnet, eks, skolemyndighet og politi – og fatter vedtak i enkeltsaker, har ansvar for plasseringene, de kan også delegere enkelte saker til leder av sosialkontoret.
Opprette og drive barnehjem og andre institusjoner for barn
Tilsyn av fosterbarn
Oppnevning av tilsynsfører for det enkelte barn
Helse- og sosialstyret har tilsyn med institusjonene
Opprette en formidlingssentral som bistår barnevernsmemndene ved plassering av barn disse har omsorg for, samt skaffe gode fosterhjem.

1947 Det oppnevnes en barnevernkomité som skulle foreta en barnelovrevisjon. Komiteen la fram 6 innstillinger før forslag til Lov om barnevern ble behandlet og vedtatt 17 juli 1953.

1896 **Vergerådsloven**, ga landet et kommunalt barnevernssystem (vergerådet) og derved et offentlig barnevern, verdens første. Skolemyndighetene forvaltet loven, de kommunale vergerådene (751 i alt) bestående av syv medlemmer, med sorenskriver og prest som faste medlemmer i tillegg til en lege, en eller to kvinner og 2/3 øvrige, førte tilsyn med barna, eller delegerte oppgaven til andre som de mente var skikket til det. Dette gjaldt særlig der barnet ble flyttet ut av kommunen. Hovedoppgaven til vergerådene var å ta vare på barna, og sørge for gode oppvekstvilkår for barn under 16 år. Vergerådet kunne ta barnet ut av biologisk hjem og plassere dem i en "*pålitelig og hæderlig familie*", i et skolehjem eller i barnehjem, og de kunne fradømme foreldrene råderett over barnet. (Lovteksten finner du på: www.propp.no/lover før og nå/vergerådsloven)

Statens ansvar: Etablere tilstrekkelig antall skolehjem, både "vanlige" og "særlige", for gutter og jenter
Sorenskriveren representerte staten i Vergerådet

Komm. ansvar: Etablering av "tvangsskoler" (kun 2 ble etablert, en i Oslo og en i Trondheim)
Velge 5 kandidater til vergerådet, i tillegg til presten
Plasseringsmyndighet (vergerådet)
Drift og etablering av barnehjem
Fosterhjem (et hæderlig hjem)

Kongens ansvar: Godkjenning av institusjonene